

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

ADAM ROŽEVIČ
II kurso studentas

**IR SAUGUMO VARTOTOJAS, IR SAUGUMO TIEKĖJAS: LENKIJOS
UŽSIENIO IR SAUGUMO POLITIKOS ATVEJO STUDIJA**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: dr. M. Antonowicz

Vilnius, 2023 m.

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Bakalauro/magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro/magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro/magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Bakalauro/magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas („Ir saugumo vartotojas, ir saugumo tiekėjas: Lenkijos užsienio ir saugumo politikos atvejo studija“) yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Adam Roževič

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Roževič A. Ir saugumo vartotojas, ir saugumo tiekėjas: Lenkijos užsienio ir saugumo politikos atvejo studija: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas dr. M. Antonowicz. – V., 2023. – 57 p.

Reikšminiai žodžiai: Lenkijos užsienio politika, vidutinė galia, Lenkijos santykiai su JAV, Bukarešto devyneto formatas, saugumo dilema, „tilto“ politika;

Šiame darbe nagrinėjama Lenkijos politika JAV ir Bukarešto „Devyneto“ formato valstybių atžvilgiu 2014-2020 m. laikotarpyje. Remiantis „tilto“ politikos ir realizmo prielaidomis yra sukuriamas teorinis modelis. Tyrimo dalyje yra išryškinamos Lenkijos saugumo ir užsienio politikos pokyčiai B9 ir JAV atžvilgiu bei ieškoma empirinių duomenų tyrimo hipotezei pagrįsti arba atmesti. Naudojant sukurtą teorinį modelį, analizuojamas Lenkijos politikos ties B9 ir JAV tarpusavio ryšis ir sąveika. Susistemintus surinktą empirinę medžiagą bei išryškinus pagrindinius akcentus, teorinio modelio šviesoje apibendrinamas hipotezės pagrindimas bei parodoma, jog Lenkijos politika ties B9 ir JAV buvo susijusi.

Turinys

Įvadas.....	6
1. Literatūros apžvalga	11
2. Teorinė dalis	17
3. Metodika ir tyrimo dizainas.....	22
3.1. Metodika	22
3.2. Tyrimo dizainas	24
4. Tyrimas	24
4.1. Lenkijos „ <i>tilto</i> “ politikos vykdymas regiono atžvilgiu	25
4.2. Lenkijos „ <i>tilto</i> “ vykdymo politika JAV atžvilgiu	33
4.3. Teorijos prielaidų vertinimas.....	42
Išvados.....	43
Literatūros sąrašas	47
Summary.....	56

Įvadas

Sudėtinga, chaotiška tarptautinių santykių ir saugumo dinamika dažnai priverčia susimąstyti, kaip valstybės priima sprendimus, kurie užtikrina jų saugumą, ateitį ir, galiausiai, išlikimą. Pablogėjus saugumo situacijai ir regione atsiradus grėsmėms fiziniam valstybių saugumui, valstybės yra priverstos atitinkamai keisti savo prioritetus – didinti savo paties gynybinį potencialą, gilinti bendradarbiavimą regioniniu mastu, ieškoti ir įtvirtinti stipresnių sąjungininkų paramą ir buvimą savo teritorijoje. Gilėjant saugumo dilemai, valstybės atitinkamai koreguoja savo kultūrinius, ekonominius, gynybos ir diplomatijos prioritetus. Šie sprendimai siekia ilgalaikio efekto – apčiuopiamo savo paties saugumo didėjimo ir jo įtvirtinimo¹. Iškilus grėsmei, kad regione gali įsitvirtinti valstybė, kuri taps hegemonu, bendras regiono stabilumas ir saugumas mažėja. Tad vienos valstybės saugumas yra neabejotinai tiesiogiai susijęs su kitomis regione esančiomis nepriešiškomis ar sąjungininkų valstybėmis, ypač jei egzistuoja vienas bendras (potencialus) priešas. Vidutinės galios tokiaame kontekste atsiduria unikaliaje padėtyje – ji yra per maža ir silpna pati užtikrinti savo saugumą prieš didžiąsias galias, bet turi daugiau gynybinių ir diplomatinių resursų nei kad mažosios galios². Vidutinės galios, didėjant saugumo dilemai ir atsidūrus grėsmės akivaizdoje, gali siekti pagalbos besišliedamos prie didžiųjų galių ar bandydamos didinti savuosius gynybinius išteklius ir potencialą. Tuo pačiu, vidutinės galios gali siekti konsoliduoti regiono valstybes į savo saugumo skėtį, taip didinant savo reliatyvų saugumą. Kitaip tariant – vidutinė galia gali siekti tapti ir saugumo garantu, ir saugumo gavėju. Vidutinė galia tampa saugumo subjektu ir objektu tuo pačiu metu. Tokios valstybės pavyzdys – Lenkija³. Jos saugumo politika yra kompleksiška, veikiama skirtingų tarptautinės politikos veiksmų, pagal kuriuos akademikai siekia analizuoti ir suprasti už sprendimų priėmimo slypinčią logiką.

Viešojoje erdvėje Lenkija yra matoma kaip viena iš svarbiausių valstybių regione⁴. Lenkija turi sparčiai augančią ekonomiką⁵, didėjančią gynybinį potencialą⁶, yra matomas jos diplomatinis ir politinis aktyvumas regione. Tuo pačiu pažymima, jog Lenkijos saugumas yra, visų pirma, glaudžiai

¹ Stephen M. Walt, „Does Anyone Still Understand the ‘Security Dilemma?’“, Foreign Policy 2023 m. balandžio 16 d., <https://foreignpolicy.com/2022/07/26/misperception-security-dilemma-ir-theory-russia-ukraine/>

² Joshua B. Spero, „Great Power Security Dilemmas for Pivotal Middle Power Bridging“ *Contemporary Security Policy*, 30(1), (2009): 147-171, 148

³ Žr. teorinę dalį, 21 p.; Nors dažnu atveju, literatūroje galima rasti teiginį, kad Lenkija nėra vidutinė galia. Tačiau šio darbo rėmuose, remiantis Mariusz Antonowicz disertacija bei objektyvius galios matavimo principus (ekonominės, politinės, karinės galios rodikliais), yra sudaromas teiginys, kad Lenkija iš ties yra priskirtina prie „vidutinių galių“. Žr. Mariusz Antonowicz, „Lenkijos santykiai su Rusija 2001–2013: normalizacijos bandymai“ (Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2020).

⁴ Jude Dempsey, „Why Poland Matters“, Carnegie Europe, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=62389>

⁵ Cameron Abadi, „Adam Tooze: How Poland Became an Economic Powerhouse“, Foreign Policy, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://foreignpolicy.com/2023/02/25/adam-tooze-poland-economic-powerhouse-communism/>

⁶ Matthew Karnitschnig, Wojciech Kościelny, „Meet Europe’s coming military superpower: Poland“, Politico, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.politico.eu/article/europe-military-superpower-poland-army/>

susijęs su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis (JAV) ir Šiaurės Atlanto aljanso (NATO) teikiamomis saugumo garantijomis⁷. Šie vidaus ir užsienio politikos veiksniai yra gyvybiškai svarbūs agresyvios Rusijos Federacijos užsienio politikos akivaizdoje. 2008 metų karas prieš Sakartvelą buvo sukėlęs Lenkijoje nerimą. 2014 metais, po Rusijos įvykdytos invazijos į rytų Ukrainą ir Krymo pusiasalio okupacijos, Rytų Europos regiono valstybės dėl savo geografinės padėties tapo vienomis pažeidžiamiausių galimiems tiek konvenciniams, tiek nekonvenciniams Rusijos veiksams. 2014 metų įvykiai tapo lūžio momentu tiek Lenkijai, tiek visoms NATO rytinio sparno valstybėms⁸.

Po 2014 m. Krymo okupacijos Lenkija tapo viena iš tų valstybių, kurios bandė kuo greičiau atlikti „namų darbus“ – ji ženkliai padidino valstybinio biudžeto asignavimus gynybai, sukūrė teritorinės gynybos kariuomenę, pradėjo debatus dėl strateginio stabilumo, kurių rezultatu tapo nauja įstatyminė bazė bei nubrėžtas karinių pajėgų modernizavimo planas⁹. Žvelgiant iš šalies, Lenkija siekė tapti viena iš karine prasme stipriausių valstybių Vidurio Rytų Europoje. Tačiau nepaisant to, jog Lenkija siekia kurti nuosavą gynybinį potencialą, ji iš esmės vis dar remiasi JAV ir NATO aljanso teikiamomis saugumo garantijomis¹⁰. JAV yra pagrindinis Lenkijos saugumo garantas – šis teiginys yra įtvirtintas Lenkijos nacionalinėje saugumo strategijoje¹¹. Kartu per pastaruosius metus Lenkijoje ženkliai išaugo JAV karinių pajėgų, dislokuotų rotaciniu principu, skaičius. Lenkija nuolat siekė gilinti politinę ir karinę partnerystę su JAV – tarp valstybių yra pasirašomi ginkluotės pirkimo projektai, siekiama didinti JAV karinių vienetų dislokuotų Lenkijoje skaičių, didinamas bendrų pratybų skaičius ir t.t.¹² Svarbu pabrėžti, jog šie procesai – gynybinio potencialo didinimas ir didesnių saugumo garantijų užtikrinimas – laiko prasme vyko tuo pačiu metu.

Lenkija tuo pat metu, kai buvo pažeidžiama, ieškojo būdų prisitraukti kuo daugiau sąjungininkų, inicijavo ir įsitraukė į skirtingus diplomatinius ir saugumo formatus bei procesus regione. Kaip pavyzdys, Lenkija aktyviai prisidėjo prie kitų, mažesnių valstybių saugumo užtikrinimo formatų – ji dalyvauja NATO priešakiniam batalione Latvijoje ir Rumunijoje¹³, vykdo NATO oro policijos misijas NATO rytų sparne¹⁴, yra įsitraukusi į LITPOLUKR brigados (Lietuvos, Lenkijos ir

⁷ Alexander Lanoszka, „Poland in a time of geopolitical flux“, *Contemporary Politics*, 4(26), (2020): 458-474, 459-461

⁸ Justyna Zając, *Poland's Security Policy. The West, Russia, and the Changing International Order* (London: Macmillan, 2016), 110

⁹ Alexander Lanoszka, „Poland in a time of geopolitical flux“, 467, Felix K. Chang, „At the Double: Poland's Military Expansion“, Foreign Policy Research Institute, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.fpri.org/article/2022/01/at-the-double-polands-military-expansion/>

¹⁰ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, „Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2020“, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d.,

https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf

¹¹ Ibid

¹² Alexander Lanoszka, „Poland in a time of geopolitical flux“, 462

¹³ Ministry of Defence Republic of Latvia, „NATO eFP Battle Group“, žiūrėta 2023 m. balandžio 16d., <https://www.mod.gov.lv/en/nato/nato-capabilities/nato-efp-battle-group>

¹⁴ Ministry of National Defence, „Baltic Air Policing Mission“, žiūrėta 2023 m balandžio 16 d., <https://www.gov.pl/web/national-defence/baltic-air-policing-mission>

Ukrainos bendras karinis projektas)¹⁵ ir Višegrado Europos Sąjungos bataliono (angl. EU V4 Battlegroup)¹⁶ vienetus. Lenkija kartu su Rumunija inicijavo „Bukarešto Devyneto“ (toliau B9) formatą, kurio tikslas yra siekti bendros, konsoliduotos pozicijos NATO bei ES formatuose, didinti regiono saugumą bei skatinti gynybos investicijas į regioną. Šį formatą, į kurį įeina Estija, Latvija, Lietuva, Lenkija, Čekija, Slovakija, Vengrija, Rumunija ir Bulgarija, Lenkija įvardija kaip kertinį šalies saugumo įrankį, turėsiantį mažinti kilusią saugumo dilemą.

Be to, Lenkija skyrė karinių resursų naujiems NATO vienetams, išsiuntė virš 200 karių į Rumunijoje veikiančią dalinį. Ji paskyrė 170 karių ir PT-91 tankų dalinį į NATO batalioną Latvijoje ir kartu reguliariai skiria dalį savo kovinės paskirties eskadrilių į NATO oro policijos misijas. Tokiu būdu Lenkija tapo vienintele NATO nare, kuri ne tik advokatavo dėl didesnio NATO karinio įsitraukimo ir buvimo savo teritorijoje, bet ir pati skyrė savo išteklius kitoms valstybėms. **Tai rodo Lenkijos tiek kaip saugumo tiekėjos, tiek kaip saugumo gavėjos vaidmenį regione.**

Siekiant suprasti tokį Lenkijos saugumo politikos poslinkį, pastebima prielaida, jog šie Varšuvos gynybos politikos pokyčiai yra agresyvios Rusijos užsienio politikos rezultatas. Lenkija bando augintis gynybinį potencialą, vis stipriau besiremddama JAV ir NATO saugumo garantijomis, tuo pačiu siekdama tapti saugumo garantu kitoms valstybėms. Iškilus aiškiai grėsmei regione, Lenkija kaip vidutinė galia investuoja į aljansų ir partnerių saugumo garantijų pritraukimą ir sutelkimą regione. Visgi pagal tarptautinių santykių realizmo teorijos logiką, valstybės pirmiausia yra suinteresuotos savipagalba, t. y. savo saugumo užtikrinimu ir koncentravimusi į savo gynybinius pajėgumus¹⁷. Lenkija kaip valstybė, kuri turi aiškius saugumo iššūkius, skiria didelę dalį savo karinių pajėgų, diplomatijos ir užsienio politikos darbotvarkės, resursų, laiko ir energijos, siekdama plėtoti bendradarbiavimą B9 formato rėmuose. Tad šiuo atveju, turėdama aiškią grėsmę, t. y. Rusiją, bei didesnius saugumo užtikrinimus iš JAV, Lenkija vis tiek vykdo angažavimosi į regioną politiką bei prisiima atsakomybę už šio formato sėkmę. Kitaip tariant, Lenkija vykdo tiek saugumo gavėjos politikos kryptį, tiek prisiima saugumo garanto vaidmenį.

Būtent tokiaame kontekste yra fiksuojamas paradoksas, kurio pagrindu yra pagrindžiamas **probleminis darbo dėmuo** – Lenkija kaip vidutinė galia siekia tapti saugumo garantu tuo pačiu metu priklausydama nuo JAV saugumo. **Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad egzistuoja tam tikras prieštaravimas dėl vykdomos politikos kryptių.** Lenkija, atrodo, nori pati būti saugumo garantu, bet ir tuo pačiu yra priklausoma nuo kitų teikiamo saugumo. Kitaip tariant, Lenkijos saugumo politika turi dvilypį vektorių – gauti saugumą ir garantuoti saugumą. Saugumui gauti, Lenkija vykdo užsienio

¹⁵ Lietuvos Respublikos Krašto Apsaugos Ministerija, „LITPOLUKRBRIG“, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://kam.lt/duk/litpolukrbrig/>

¹⁶ European Council, Council of the European Union, „The Visegrad Group (V4)“, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/library/library-blog/posts/the-visegrad-group-v4/>

¹⁷ Colin Elman, „Realism“ kn. *Security Studies: an Introduction*, sud. Paul D. Williams (Oxon: Routledge, 2008), 17-19

politiką ir aktyvina diplomatinis procesus *vis-à-vis* JAV – siekia didesnių ir gilesnių JAV politinių ir karinių įsipareigojimų savo atžvilgiu. Tuo pačiu metu, Lenkija siekia aktyviau įsitraukti į regiono saugumo procesus ir užimti svarbesnę, labiau įpareigojantį vaidmenį juose. Geras tokio proceso pavyzdys yra Lenkijos įsitraukimas į aukščiau minėtų B9 formato valstybių saugumą. Tad yra pastebimas sistemizuoto ir loginio paaiškinimo trūkumas, siekiant atskleisti, kaip Lenkija siekia derinti dvi skirtingas saugumo siekimo pozicijas. Toks Lenkijos kaip vidutinės galios sprendimas gali pasirodyti kvestionuotinas, ypač žvelgiant per realizmo tarptautinių santykių teorijos logiką. Tad šio **darbo problema kyla iš Lenkijos dvilypės saugumo politikos apibrėžtumo**. Analizuojant Lenkijos saugumo politiką per realizmo įkvėptos vidutinės galios prizmę, šiame darbe bus pasitelkiamos realizmo teorijos pagrindinės loginės prielaidos, visų pirma, savipagalbos principas.

Kaip parodo literatūros apžvalga¹⁸, Lenkijos saugumo politika yra analizuojama per kelis skirtingus kampus. Visų pirma, Lenkijos vidaus politikos veiksniai aiškiai parodo, jog ji buvo reflektuojama dėl struktūrinių tarptautinės tvarkos veiksnių – dėl savo geografinės padėties, geografinio artumo agresyviai Rusijai, JAV mažėjančio dėmesio Europai bei buvo siekiama reaguoti į kylančias grėsmės, investuojant į savo gynybinį potencialą. Kita dalis akademinė darbų fokusuojasi ties Lenkijos priklausomybe nuo Šiaurės Atlanto aljanso ir JAV teikiamų saugumo garantijų. Buvo pastebima, jog kiek įmanoma didesnis tiek NATO, tiek JAV pajėgų buvimas Lenkijos teritorijoje yra vienas iš kertinių Lenkijos užsienio politikos ir diplomatijos siekių. Dalis akademikų taip pat pažymi ir Lenkijos aktyvumą artimiausiose regiono valstybėse, kurios vėliau buvo apjungtos į B9 diplomatinį formatą.

Šiame darbe visų pirma siekiama suprasti, kaip Lenkija suderina šias abi pozicijas. Būtent šių procesų akivaizdoje yra keliamas **hipotezė – Lenkija siekia tapti saugumo garantu regione tam, kad užsitikrintų didesnį JAV palaikymą**¹⁹.

Iš tokios problemos konteksto keliamas pagrindinis darbo **probleminis klausimas** – kaip galima paaiškinti Lenkijos dvilypę saugumo politikos vektorių: saugumo gavėjo ir saugumo davėjo?

Atitinkamai, šio **darbo tikslas** yra paaiškinti, kaip Lenkija mato, formuoja ir suderina savo saugumo politiką, atsižvelgiant į du atskirus veiksnius – saugumo gavėjo ir saugumo davėjo vaidmenis. Kitaip tariant, siekiant paneigti arba pagrįsti darbe keliamą hipotezę, bus siekiama parodyti, kad **Lenkijos politika ir ties JAV, ir ties B9 regionu yra susijusi bei turi aiškius saitus**. Šis darbo tikslas yra keliamas iš darbo problemos ir klausimo bei atitinkamai sieks patikrinti keliamą hipotezę.

Šiam tikslui pasiekti, yra nubrėžiami šio tyrimo uždaviniai:

1. Apibrėžti, konceptualizuoti „tilto“ teorinį modelį;

¹⁸ Žr. Literatūros apžvalgos skyrių

¹⁹ Žr. teorinę dalį

2. Operacionalizuoti teorinio modelio elementus, sukuriant teorinio modelio mechanizmą;
3. Atlikti empirinę Lenkijos 2014-2020 m. „tilto“ politikos B9 regiono valstybių atžvilgiu analizę;
4. Atlikti empirinę Lenkijos 2014-2020 m. „tilto“ politikos JAV atžvilgiu analizę;
5. Remiantis Lenkijos politikos empirine analize atlikti tyrimo rezultatų įvertinimą.

Tyrimas formuojamas pagal atvejo analizės struktūrą. Iš to seka, kad pagrindinis tyrimo objektas yra Lenkijos saugumo politika, stebint išorinius veiksnius t. y. JAV saugumo garantijas Lenkijai ir Lenkijos įsiangažavimą į kitų valstybių saugumą. Analizės pradžia yra 2014 m. kovo mėnesis, kai buvo įvykdyta Rusijos invazija į Krymo pusiasalį; stebėjimo pabaiga pasirinkta 2020 m. liepos 31 d. Tokia laikotarpio analizės pabaiga yra pasirinkta dėl objektyvių darbo apimties ribotumų. Be to, 2020 m. rugpjūčio mėn. Baltarusijoje įvyko falsifikuoti prezidento rinkimai bei prasidėjo masiniai protestai, dėl ko atsirado naujų iššūkių Lenkijos saugumui (pvz., intensyvios Baltarusijos karinių pajėgų pratybos netoli Lenkijos sienos, nelegalios migracijos krizė). Kitaip tariant, tyrimo laikotarpis baigiasi ties naujos grėsmės iš Baltarusijos atsiradimu. Iki 2020 m., varomoji pokyčių galia buvo agresyvi Rusijos užsienio politika, ypač – 2014 m. įvykdyta pirmoji invazija į Ukrainą.

Tyrimo pridėtinė **vertė ir naujumas** yra pagrindžiami keliais aspektais. Visų pirma, darbe bus siekiama geriau suprasti Lenkijos saugumo politiką ir tokiu būdu įnešti atitinkamą indėlį į akademinę diskusiją. Išanalizavus pagrindinius veiksnius, kurie verčia Lenkijos politikus kalibruoti saugumo politiką pagal esamas grėsmes ir galimybes, bus stengiamasi atskleisti Lenkijos, kuri yra priklausoma nuo kitų valstybių saugumo garantijų, vaidmenį regione. Lenkija yra svarbi NATO ir ES narė, kurios politiniai sprendimai turi tiesioginę įtaką šių organizacijų raidai ir sprendimams. Tai, be abejonės, yra ypač svarbu ir kitoms NATO valstybėms, kadangi jų pačių saugumas yra tam tikra dalimi priklausomas nuo Lenkijos saugumo. Kartu, konceptuali mastu bus stengiamasi išigilinti į vidutinių galių galimybes siekiant didesnio saugumo. Akademinėje literatūroje „tilto“ politikos modelis kildinamas iš savipagalbos principo, kuris, dažnu atveju, yra laikomas pačios valstybės vidaus politikos elementu, galinčiu nulemti didesnę įtampą regione. Kaip rodo literatūra, įmanoma mąstyti apie savipagalbą peržengiant valstybės vidaus ribas bei analizuoti, kaip valstybės, ypač vidutinės galios, naudoja šį principą išorėje – tuo atveju, kai vienos šalies sėkmė ir didesnis saugumas yra tuo pačiu ir kitos šalies sėkmė ir padidėjęs saugumas.

Šis tyrimas yra skirstomas į **tris pagrindines dalis**. Pirmoje dalyje bus pristatytos esamos akademinės ir analitinės diskusijos apie Lenkijos saugumo politikos raidą ir problematiką. Tai sudarys pagrindą tolimesniam tyrimui. Antroje dalyje yra pristatomas savipagalbos teorinis modelis ir konceptualizuojamos pagrindinės teorinės prielaidos. Trečiame skyriuje bus pristatyta metodika, pagal kurią bus vykdomas tyrimas, operacionalizuojamas teorinis modelis ir konstruojamas tyrimo

dizainas. Ketvirta dalis bus skirta empirinės medžiagos analizei ir jos atitikimo teoriniam modeliui įvertinimui. Ši dalis susideda iš dviejų segmentų. Pirmame segmente, pagal užbrėžtus kintamuosius, bus analizuojamos Lenkijos diplomatinės pastangos ir jos vykdoma įtraukimo politika B9 regiono atžvilgiu. Antrajame segmente bus bandoma identifikuoti Lenkijos politiką ties Jungtinėmis Amerikos Valstijomis. Galiausiai, išvadose bus pateikti pagrindiniai tyrimo rezultatų akcentai, nurodytos rekomendacijos ateities tyrimams bei pateikti atlikto tyrimo trūkumai.

1. Literatūros apžvalga

Lenkija ir jos saugumo bei užsienio politika dažnai tampa akademinų tyrimo objektu. Būdama viena didžiausių NATO rytų sparno valstybių, Lenkija yra ypatingai svarbi valstybė ne tik dėl to, jog yra JAV saugumo garantijų gavėja, bet ir dėl to, jog jos pačios šansai tapti saugumo donoru didėja. Pastarajame dešimtmetyje tyrėjus domino tai, kokie būtent motyvai slypi už Lenkijos saugumo politikos pokyčių. Tokiame kontekste neabejotinai išryškėja agresyvus Rusijos vaidmuo. Akademikai ir analitikai pažymi, jog Lenkijos saugumo pozicija ir vaidmuo regione yra unikalūs – Lenkijos geografinė padėtis, per kurią eina pagrindiniai keliai iš Rytų į Vakarus, nulemia jos svarbą tiek Rusijos, tiek NATO saugumo strategijoje²⁰. Literatūroje galima rasti paaiškinimų, kokie motyvai slypi už Lenkijos vykdomos politikos – kada Lenkija buvo saugumo gavėju ir kada Lenkija buvo saugumo tiekėju. Šitame skyriuje bus pristatytos ir išnagrinėtos akademinės diskusijos Lenkijos saugumo politikos klausimu.

Dar XIX a. carinės Rusijos užgrobtos Lenkijos elitas svarstė ir reflektavo apie valstybės užsienio politiką bei saugumą. Nemaža dalis autorių, analizuodami Lenkijos politikos raidą ir motyvus, kurie slypi už lenkų pasirinktų politikos kryptių, pabrėžia, jog Lenkijos saugumo ir užsienio politika yra stipriai persipynusi su Lenkijos patirtimis praeityje²¹. Ryszardo Zięba teigimu, dėl istorinių aplinkybių Lenkija įtariai žiūrėjo į sąjungas – šios bendradarbiavimo formos istoriškai nepadėjo Lenkijai išlaikyti savo laisvės²². Nors tarpukario metais ji bandė kurti regioninio bendradarbiavimo formatus, Lenkijos nepriklausomybė ir vientisumas buvo pasmerktas dėl agresyvių totalitarinių režimų kaimynystėje²³. Po Šaltojo karo Lenkijoje įsivyravo politinės minties konsensusas – siekis „grįžti į Europą“ ir įsitvirtinti Vakarų pasaulio formatuose. Kitaip tariant, kaip identifikuoja Adrianna Dudek, tokios Vakarų institucijos kaip ES ir NATO Lenkijai tapo racionaliai pagrįstais

²⁰ Milena Palczewska, „The security perception and security policy of Poland, 1989–2017” *Defense & Security Analysis*, 37(1), (2021): 80-95, 88; Tomasz Paszewski, „Can Poland Defend Itself?” *Survival*, 2(58), (2016): 117-134, 121; Krzysztof Śliwiński, „Polish National Security Dilemmas: The US Missile Defense Complex and its Role in Polish Foreign Policy” *Democracy and Security*, 8(2), (2012): 191-212, 194.

²¹ Ryszard Zięba, *Poland’s Foreign and Security Policy Problems of Compatibility with the Changing International Order* (Warsaw: Springer, 2020), 22

²² *Ibid*, 24

²³ *Ibid*, 23-24

užsienio politikos siekais²⁴. Valstybė ieškojo būdų, kaip tapti Vakarų saugumo architektūros dalimi. Lenkijos „Vakarų“ politika rėmėsi orientyru įstoti į pagrindines Vakarų institucijas, turėjusias tas pačias vertybes. Toks sprendimas, pasak Agnieszka Bieńczyk-Missala, turėjo aiškia įtaką ir „Rytų“ politikai – kurti tarpusavio priklausomybės saitus, siekiant didesnio bendradarbiavimo lygmens bei skatinant demokratinį procesą posovietinėje erdvėje²⁵. Kitaip tariant, autoriai atranda tiesioginę loginę seką – užsitikrinus saugumą per integraciją į Vakarų institucijas, Lenkija rodė norą plėsti savo lyderystę į rytų valstybės. Galiausiai, šie procesai turėjo padidinti saugumą regione ir kartu – pačios Lenkijos saugumą²⁶.

Literatūroje galima išskirti 2008 ir 2014 metus. Kaip teigia skirtingi autoriai²⁷, keičiantis galios distribucijai pasaulyje, didžiausia Lenkijos baimė buvo auganti Rusijos pozicija tarptautiniuose santykiuose bei jos agresyvi užsienio politika. Justyna Zając, nagrinėdama Lenkijos užsienio ir saugumo politiką per neorealizmo perspektyvą, argumentuoja, jog Lenkijos saugomo politika remiasi realizmo teorijos sąvokomis – dažnai galima aptikti kietosios galios, galios balanso, poliarumo ar skaitlinius galios matavimo principus²⁸. Lenkijos politikų nepasitikėjimas Rusija po 2008 m. karo su Sakartvelu ir ypač po 2010 m. prezidentinio lėktuvo katastrofos prie Smolensko tik augo²⁹. Kaip pabrėžia Zięba, Zając ir Tuz, Lenkijos politika buvo priklausoma nuo tarptautinės ir strateginės aplinkos – sumažėjus tiesioginei grėsmei iš Rusijos, Lenkija vykdė aktyvia politiką rytų valstybių atžvilgiu; grėsmė didėjant, Lenkijos politikai griebėsi didinti savo pačių gynybinį potencialą³⁰.

Su Zając sutinka ir Tomasz Paszewski. Iki 2014 metų, kaip teigia Paszewski³¹, Lenkija neturėjo politinės valios nei galimybių kurti pajėgas, savarankiškas nacionalinės gynybos pajėgas, kurios galėtų atgrasyti potencialų priešininką, kadangi nebuvo būtinybės turėti tokių pajėgumų. Didėjant grėsmėms, kaip teigia Paszewski, Lenkija virsta valstybe, siekiančia saugumo, visų pirma, iš kitų³². Nepaisant to, politinė Lenkijos vadovybė buvo skeptiška JAV prezidento Barako Obamos bandymų „perkrauti“ santykius su Rusija atžvilgiu, kas lėmė tolimesnius Varšuvos bandymus konsoliduoti bendrą NATO poziciją, sustiprinti Šiaurės Atlanto sutarties 5-ąjį straipsnį, išlaikyti JAV

²⁴ Adriana Dudek, „Poland and Russia at the Turn of XXI Century. Between a Liberal Illusion and Imperial Realism.” *Revista UNISCI*, 40, (2016): 77-99, 83

²⁵ Agnieszka Bieńczyk-Missala, „POLAND’S FOREIGN AND SECURITY POLICY: MAIN DIRECTIONS” *Revista UNISCI*, 40, (2016): 101-117, 105; Dudek, 87

²⁶ Krzysztof Śliwiński, 89; Adriana Dudek, 87

²⁷ Przemysław Furgacz, „Poland’s Military Security Policy In The Context Of The Russian-Ukrainian War: Change Or Continuity” *Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem*, 1(8), (2017): 221-236, 227; Ryszard Zięba, *Poland’s Foreign and Security Policy Problems of Compatibility with the Changing International Order* (Warsaw: Springer, 2020); 173-174; Justyna Zając, *Poland’s Security Policy. The West, Russia, and the Changing International*, 107

²⁸ Justyna Zając, *Poland’s Security Policy. The West, Russia, and the Changing International Order* (London: Macmillan, 2016), XIX-XX

²⁹ *Ibid*, 110

³⁰ Zając, 48; Zięba 43; Andrzej Tuz „NATIONAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF POLAND“, *War Studies University Scientific Quarterly*, 1(114), (2019):5-19, 11

³¹ Tomasz Paszewski, „Can Poland Defend Itself?”, 121

³² Paszewski, 122

politinį ir karinį buvimą Lenkijoje. Tuo pat metu šalyje prasidėjo intensyvios diskusijos ir politikos pokyčiai, norint atkurti savo pačios karinius pajėgumus³³. Zajac, Paszewski ir Zięba sutinka, jog Lenkijos politika atsidūrė tam tikroje dilemoje – augant rizikoms regione, nuosekliai ryškėjo poreikis gauti saugumą iš JAV. Tačiau Europoje buvo pradėdama jausti, jog JAV dėmesys vis labiau krypsta link Ramiojo vandenyno regiono. Lenkijoje diskusijos dėl gynybos ir saugumo politikos pokyčių prasidėjo dar prieš 2014 m. Rusijos invaziją į Ukrainą, bet būtent šie įvykiai, pagal Marcin Zaborowski, tapo katalizatoriumi ir lėmė šių procesų spartinimą³⁴.

Šių diskusijų rezultatas buvo du strateginiai dokumentai: 2013 m. nacionalinio saugumo „baltoji knyga“ ir 2014 m. nacionalinio saugumo strategija. Šiedu dokumentai rėmėsi dar 2012 m. pradėtu Lenkijos Respublikos prezidento Bronisławo Komorowskio gynybos politikos prioritetų pakeitimu nuo ekspedicinio tipo kariuomenės, skirtos tarptautinėms operacijoms, link teritorinės gynybos, skirtos visų pirma gintis nuo konvencinių karinių grėsmių³⁵. Lenkija, pagal Zięba, Zajac ir Zaborowski, turėjo permąstyti savo saugumą ir atsaką į grėsmes – nuo asimetrinių konfliktų link konvencinio karo³⁶. Tuo pačiu, Lenkijos pastangos buvo sufokusuotos į saugumo gavimą³⁷. Lenkija, panašiai kaip ir kitos Vakarų valstybės, ilgą laiką savo pajėgas kalibravo dalyvavimui užsienio misijose³⁸. Toks politikos pokytis literatūroje vadinamas „Komorowskio doktrina“³⁹.

Kaip rašo Paszewski, nors tarp valdančiųjų atsirado impulsas didinti savo gynybinį potencialą, tuo metu susikūrė dvi konkuruojančios idėjų stovyklos, tarp kurių buvo matomi nesutarimai: tai Lenkijos Prezidento rūmai ir Lenkijos gynybos ministerija. Kaip rašo autoriai, egzistavo optimistinis mąstymas, jog Lenkija galės užtikrinti savo pačios saugumą⁴⁰. Prezidento rūmų atstovai, kurie kuravo tiek „baltosios knygos“, tiek nacionalinio saugumo strategijos atnaujinimą, rėmėsi prielaida, kad didelio masto ir intensyvumo konfliktas regione nėra tikėtinas⁴¹. Kitaip tariant, pagal Paszewski⁴², bent jau iš Prezidento rūmų perspektyvos Lenkijos kariuomenės užduotis buvo susitvarkyti su hibridiniais priešiško pobūdžio veiksmais, kurie nepatenka po NATO 5 straipsniu. Tai reikštų, kad platesnio konflikto atveju Lenkiją gintų iš esmės ne Lenkijos ginkluotosios pajėgos, bet NATO sąjungininkai. Priešingai, Lenkijos gynybos ministerija teigė, jog Lenkija negali sau leisti matyti „hibridinių veiksmų“ kaip vienintelio galimo konflikto varianto – būtina ruošti konvenciniam susidūrimui, kai į kovą pirmiausia stotų Lenkijos kariuomenė⁴³. Rusijos agresija prieš Ukrainą 2014

³³ Zajac, 110; Marcin Zaborowski, „VII. Poland: Nato's Front Line State“, Whitehall Papers, 93(1), (2018): 88-97,

³⁴ Zaborowski, 88-89

³⁵ Paszewski, 125-126

³⁶ Zajac, 154, Zaborowski, 89

³⁷ Zaborowski, 91-92

³⁸ Zaborowski, 92

³⁹ Paszewski, 125; Zajac, 119

⁴⁰ Paszewski, 121

⁴¹ Paszewski, 126

⁴² Ibid, 123, 126

⁴³ Ibid. 126

m. sukūrė realią konvencinę grėsmę Lenkijos saugumui. Kaip teigia Zaborowski, Lenkija tapo fronto valstybe⁴⁴.

Komorowskio doktrina, pasak Zajęc ir Paszewski, materializavosi į pagrindines Lenkijos ginkluotų pajėgų modernizavimo ir stiprinimo gaires⁴⁵. Modernizacijos laikotarpis buvo numatytas 2013-2022 m. Susikoncentruota į tris pagrindinius aspektus, susijusius su modernizavimu ir pirkimų įgyvendinimu – oro gynybos sistemos; sausumos pajėgų mobilumas ir vadovavimas; kontrolės bei informacijos (angl. *C2I; control, command and information*) kariuomenės struktūros pokyčiai⁴⁶. Vadovavimo ir kontrolės sistemos reforma buvo įvykdyta jau 2014 m. 2015 m. Lenkijos parlamentas priėmė įstatymą, pagal kurį Lenkija nuo 2016 m. gynybai turi asignuoti bent 2% valstybės bendro vidaus produkto (tikslas pasiektas 2018 m.) su tikslu artimiausiu metu pasiekti bent 3%⁴⁷. Tuo pačiu, Lenkijos gynybos ministerija pradėjo vykdyti pirkimus ir užsakymus ginklų programoms – buvo užsakomos savaeigės haubicos, pėstininkų kovos mašinos, oro gynybos sistemos, priešlaivinės raketos, prieštankinės raketos, tankai, naikintuvai ir kt. Pavyzdžiui, nuspręsta įsigyti 40 kruizinių JASSM raketų iš JAV, modernizuoti turimus F16 naikintuvus ir kt.⁴⁸. Autoriai pažymi, jog impulsas stiprinti kariuomenę išliko ir po valdžios pokyčio – Seimo rinkimus laimėjus PiS (lenk. Prawo i Sprawiedliwość), politikos vektorius liko panašus, jei netapo dar labiau ambicingas – nuspręsta didinti profesionalios tarnybos karių skaičių iki 120 tūkst. bei sukurti tris naujas brigados lygio vienetus prie Lenkijos rytinės sienos⁴⁹. Galiausiai, kaip teigia Paszewski⁵⁰, nubrėžto modernizacijos plano vykdymas vyko žymiai lėčiau nei buvo tikimasi – didelė dalis pirkimų 2015 m. (t.y. 3 metai nuo reformos pradžios) buvo tik pradinėje stadijoje, kiti pirkimai liko net nepradėti arba buvo sustoję dėl biudžetinių suvaržymų.

Turint omenyje Lenkijos galimybes didinti savo nacionalinių gynybos išteklių potencialą, išryškėja sąjungininkų vaidmuo. Paszewski argumentuoja⁵¹, kad bet koku atveju trumpuoju laikotarpiu Lenkijos saugumą užtikrina pirmiausia sąjungininkai. Nėra įmanoma mąstyti apie NATO, ir ypač JAV, teikiamų saugumo garantijų atsisakymą⁵². Tokiai minčiai pritaria ir Milena Palczewska. Autorė teigia, jog Šiaurės Atlanto sutarties 5 straipsnis yra vienas svarbiausių pačios Lenkijos nacionalinio saugumo garantų, o JAV karinis ir politinis įsitraukimas į Europos kontinentą teikia jai

⁴⁴ Zaborowski, 90

⁴⁵ Zajęc, 155, 163; Zaborowski, 127

⁴⁶ Zajęc, 180, Paszewski, 126

⁴⁷ Zajęc, 166

⁴⁸ Zajęc, 155, 163; Zaborowski, 127

⁴⁹ Zajęc, 156

⁵⁰ Paszewski, 127

⁵¹ Paszewski, 128-129

⁵² Ibid, 128

stabilumą⁵³. Dauguma autorių sutinka, kad didesnis NATO valstybių ir JAV įsitraukimas Lenkijoje Varšuvai tapo prioritetu⁵⁴.

Lenkijos sprendimų priėmėjai signalizavo savo interesą Lenkijos teritorijoje turėti kuo didesnę NATO valstybių karių skaičių, karinės ir vadovavimo infrastruktūros. Kaip argumentuoja Zajac, Lenkija per skirtingus diplomatinis kanalus stengėsi pakeisti Vakarų požiūrį į santykius su Rusija – dauguma vakariečių net ir po Krymo aneksijos norėjo vadovautis 1997 m. NATO-Rusijos santykių steigiamuoju aktu (pagal kurį NATO negalėjo dislokuoti didesnių pajėgų rytiniuose NATO valstybėse)⁵⁵. Kaip rašo autoriai, 2014 m. NATO viršūnių susitikime Newporte buvo pasiektas konsensusas – buvo sutarta sukurti aukštos parengties priešakines pajėgas (angl. *very high readiness joint task force, VJTF*), sukurti vadovavimo ir kontrolės centrus⁵⁶, NATO rytinėse valstybėse plėsti įgalinamųjų vienetų (angl. *enablers*) skaičių. Tokiu būdu buvo sukurta NATO tarptautinio korpuso vadovavietė „šiaurė-rytai“ Ščetine, kuri buvo atsakinga už NATO pajėgų veikimą regione. NATO viršūnių susitikimo metu Varšuvoje 2016 m. buvo sukurtas naujas atgrasymo ir palaikymo formatas – NATO priešakinių pajėgų batalionų grupės (angl. *enhanced forward battlegroups*) Baltijos valstybėse ir Lenkijoje. Pagal autorių atliktą analizę, tuo laikotarpiu Lenkijos politikos prioritetas rėmėsi siekiu užtikrinti saugumą iš NATO aljanso.

Kita vertus, be NATO narystės, Lenkija teikia didelę svarbą ryšiams ir santykiams su galingiausia NATO valstybe – JAV. Kaip rašo Ryszard Zięba knygoje „Poland’s Foreign and Security Policy“, Lenkijos, ypač PiS, politikai, ilgą laiką matė JAV kaip svarbiausią sąjungininkę ir partnerę⁵⁷. Zięba apibūdina Varšuvos ir Vašingtono santykius kaip klientelistinius, kuriuose Lenkija saugumo labui tampa JAV „jaunesniuoju“ partneriu.⁵⁸ Bendrystės su JAV Lenkijos politinis elitas siekė nuo pat Šaltojo karo pabaigos – buvo suprasta, jog siekiant NATO aljanso narystės, JAV pritarimas ir palaikymas yra būtinas⁵⁹. Tokia ankstyva politikos kryptis link JAV taip pat perėmė Lenkijos užsienio ir saugumo politiką su JAV karių buvimu. Tokiai minčiai pritaria ir buvęs Lenkijos gynybos viceministras Robert Kupiecki. Kupieckis teigia, jog Lenkijos-JAV santykius galima apibūdinti kaip asimetrinius⁶⁰. Kupieckis, analizuodamas Lenkijos-JAV santykius per asimetrijos teoriją, konstatuoja, jog šių valstybių santykiai yra gyvybiškai svarbesni Varšuvai žymiai daugiau nei Vašingtonui⁶¹. Krzysztof Śliwiński pritaria Kupieckio minčiai ir teigia, jog JAV politika Lenkijos

⁵³ Palczewska, 86

⁵⁴ Zięba, 95; Furgacz, 229

⁵⁵ Zajac,

⁵⁶ Zajac, 159; Zaborowski, 90-91

⁵⁷ Ryszard Zięba, *Poland’s Foreign and Security Policy Problems of Compatibility with the Changing International Order* (Warsaw: Springer, 2020), 115

⁵⁸ *Ibid*, 115-116

⁵⁹ *Ibid*, 127

⁶⁰ Robert Kupiecki, „The Poland-United States Security Relations In The Light Of Asymmetry Theory” *Przegląd Strategiczny*, 9, (2016): 31-48, 32

⁶¹ *Ibid*, 39

atžvilgiu yra persipinusi su bendra JAV politika regione⁶², kas dažnu atveju gali nesutapti su Lenkijos interesais: pvz., klausimas dėl JAV priešraketinių sistemų įkūrimo atšaukimo dėl Rusijoje vykusių protestų. Lenkija siekdavo nuolat atidžiai stebėti Vašingtono politikos poziciją ir prie jos prisitaikyti. Tokį patį atsaką Varšuvos adresu galima buvo stebėti retai.

Tačiau, autoriai pabrėžia, Lenkija kartu vykdė aktyvią politiką regiono atžvilgiu. Pavyzdžiui, Kerry Longhurst teigia, jog Lenkijai tapus NATO nare, ji automatiškai priėmė regioninio stabilizatoriaus vaidmenį – dėl savo dydžio, ekonominio potencialo ir karinių reformų. Ji pradėjo teigiamai veikti regioną⁶³. Longhurst teigimu, Lenkijos pradėtos užsienio ir saugumo politikos reformos tęsėsi ir po įstojimo į Aljansą⁶⁴. Kaip argumentuoja autorius, labiausiai suinteresuotos Lenkijos tapimu „saugumo garantu“ buvo ES valstybės – buvo siekiama turėti veikėją, atsakingą už saugumą bendrijos rytuose⁶⁵.

Lenkijos išitraukimą į skirtingus diplomatinis formatus Tomasz Pawłuszko vadina „geopolitikos grįžimu“⁶⁶. Autoriaus nuomone, tokios iniciatyvos kaip Trijų jūrų formatas ar B9 yra bandymai sustiprinti Vidurio Rytų Europos regiono politinį potencialą. Bukarešto Devyneto formatas, 2014 m. įkurtas Rumunijos ir Lenkijos, buvo reakcija į Rusijos siekį stabilizuoti regiono saugumą⁶⁷. Kaip teigia Pawłuszko, Lenkijos ir Rumunijos pradėto B9 formato esmė buvo stiprinti karinį bendradarbiavimą ir sukurti savotišką diskusijų platformą, skirtą regiono valstybėms, kas iš savo pusės leistų lengviau koordinuoti ir pristatyti bendrą poziciją tiek NATO, tiek ES⁶⁸. Lenkijos perspektyvoje B9 formatas kartu su palaikymu iš JAV turėjo pirmiausia suvienyti regioną saugumo aspektu, pritraukiant ES/NATO darbotvarkę ir investicijas į karinę infrastruktūrą bei pajėgumus (angl. *capabilities*) (ref). Mirosław Banasik teigimu, B9 formato valstybės yra strateginės reikšmės ne tik dėl savo geografinės padėties, bet dėl kontribucijų ir naujų iniciatyvų stiprinant atgrasymą ir atsparumą NATO rytiniame sparne⁶⁹. Kartu B9 formatas remiasi JAV kontribucijomis į B9 valstybių saugumą.

Remiantis literatūros apžvalga įmanoma numatyti kelias Lenkijos užsienio ir saugumo politikos analizės kryptis. Literatūra rodo, kad agresyvi Rusijos užsienio politika buvo viena iš pagrindinių varomųjų jėgų Lenkijos saugumo politikos pokyčiams atsirasti. Skirtingi autoriai

⁶² Krzysztof Śliwiński, „Polish National Security Dilemmas: The US Missile Defense Complex and its Role in Polish Foreign Policy“ *Democracy and Security*, 8(2), (2012): 191-212, 203

⁶³ Kerry Longhurst, „From security consumer to security provider - Poland and transatlantic security in the twenty-first century“ *Defence Studies*, 2(2), (2007): 50-62, 53

⁶⁴ *Ibid*, 53-55

⁶⁵ *Ibid*, 56

⁶⁶ Tomasz Pawłuszko, „The Rise Of Geopolitics In Poland And Eastern Europe: The Three Seas And The Bucharest Nine Initiatives“ *the Copernicus Journal of Political Studies* 2021, 1(2021): 5-26, 8

⁶⁷ Mirosław Banasik, „Bucharest Nine In The Process Of Strategic Deterrence On Nato's Eastern Flank“ *The Copernicus Journal of Political Studies*, 1, (2021): 27-53, 28

⁶⁸ Pawłuszko, 17

⁶⁹ Banasik, 20

pabrėžia besikeičiančius struktūrinius tarptautinės tvarkos veiksnius – 2008 ir 2014 m. Rusijos įvykdytos agresijos prieš kaimynines valstybes svarbą Lenkijos politikos raidai. Autoriai akcentuoja, jog iškilus agresyvesnei Rusijos užsienio politikai, pasikeitė vidinis Lenkijos skaičiavimas – prasidėjo diskusijos, inicijuotos reformos ir struktūriniai karinių pajėgų pokyčiai. Didelis autorių dėmesys buvo skirtas išanalizuoti ambicingų Lenkijos projektų pradžią ir inicijavimą, bet kartu buvo akcentuojama, jog reformos dėl finansinių ir biudžetinių apribojimų strigo. Panašiu laikotarpiu Lenkija pradėjo aktyviai šlietis prie JAV ir stengėsi paveikti NATO aljanso darbotvarkę. Moksliniai tyrimai šia tema remiasi prielaida, kad Lenkija nėra pajėgi užtikrinti savo saugumo viena. Ryškiai pastebimas Lenkijos aktyvumas tarptautiniuose formatuose ir įsitraukimas į kitų valstybių saugumą – daugiausia skiriama dėmesio B9 valstybėms, kuriose Lenkija yra arba dislokavusi pajėgas, arba veikia per diplomatiją, siekdama užtikrinti vieningą NATO rytinių valstybių poziciją bendresniame formate. Vis dėlto trūksta tyrimų, kurie giliau pažvelgtų į Lenkijos bandymus suderinti, iš pirmo žvilgsnio, dvi skirtingas saugumo prieigas – saugumo gavėjos ir saugumo užtikrintojos roles. Esami darbai nepateikia sistemingo Lenkijos dviejų lygmenų (gavėjas vs. užtikrintojas) užsienio politikos vaizdo.

2. Teorinė dalis

Šiame magistro darbe bus naudojamas realizmo teorinės prieigos pagrindas, fokusuojantis į savipagalbos principą. Vadovėlinis savipagalbos principo apibrėžimas skamba taip: savipagalba yra aksioma, pasak kurios valstybės, siekiančios saugumo, gali pasitikėti tik savo pačios jėgomis ir galimybėmis⁷⁰. Kylančių saugumo dilemų akivaizdoje savipagalba tampa viena iš strategijų užtikrinti savo išlikimą. Savipagalbos pagrindinės tezės kyla iš realizmo klasikų literatūros, ypač iš Kenneth Waltz ir Stephen Walt darbų⁷¹. Realizmo teorijos rėmuose savipagalba yra viena iš svarbiausių sąvokų, kurios esmė slypi tame, jog chaotiškoje ir anarchiškose tarptautinėje sistemoje valstybės, visų pirma, yra suinteresuotos išlikti – tam jos veikia pagal savo interesus ir racionalumą, siekdamos apsisaugoti. Kadangi tarptautinė tvarka, pasak realistų, yra anarchinė, valstybėms nuolat gali grėsti pavojus arba jos pačios gali imtis agresyvių veiksmų prieš silpnesnes galias. Esant ribotam resursų kiekiui, didžiosios galios gali pačios spręsti ir siekti savipagalbos – tikėtis, kad galės užtikrinti saugumą ir egzistavimą tik savo pačios jėgomis. Vidutinė ir mažos galios turi priimti sudėtingus užsienio politikos sprendimus dėl to, kaip jos gali apsisaugoti ir išlikti. Egzistuoja kelios pagrindinės išlikimo strategijos – šliejimasis, net per nenorą, prie galingesnių (angl. bandwagoning);

⁷⁰ Colin Elman, „Realism“ kn. *Security Studies: an Introduction*, sud. Paul D. Williams (Oxon: Routledge, 2008), 17-19

⁷¹ Stephen M. Walt, „Realism and security“, *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*, (2010), <https://oxfordre.com/internationalstudies/display/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-286?print=pdf>; Kenneth N. Waltz, „Realist Thought And Neorealist Theory.” *Journal of International Affairs* 44(1), (1990): 21–37. <http://www.jstor.org/stable/24357222>.

balansavimas per sąjungų prieš priešininką sudarymą (angl. balancing)⁷². Savipagalbos principas iš esmės diktuoja, jog valstybės gali pasitikėti tik savimi ir savo pačios galimybėmis dėl išlikimo.

Tokioje erdvėje savo galimybių ir jėgų didinimo siekis, iš pirmo žvilgsnio, gali atrodyti kaip varžantis bendradarbiavimą su kitomis valstybėmis bei galintis lemti agresyvią politiką. Tokiu būdu galutinis savipagalbos rezultatas gali būti didesnis saugumo (gynybinio ar puolamojo) resurso akumuliacija⁷³. Visgi realizmo teoretikas Charles Glaser, kuris pats save vadina „pozityviu realistu“, teigia, jog savipagalba nėra iš savęs priešiškas valstybių bendradarbiavimui principas⁷⁴. Kaip teigia autorius, saugumo siekiančios valstybės nebūtinai bus užprogramuotos vykdyti agresyvią politiką⁷⁵. Glaser pakreipia argumentą kita linkme pakeisdamas pagrindinį siekinį iš „galios“ į „karines galimybes“⁷⁶. Autorius teigia, jog saugumo siekiančios valstybės gali kooperuotis ir siekti bendradarbiavimo tuo atveju, jei tai padidina duotosios valstybės gynybinį potencialą arba sumažina priešininkų puolamąjį potencialą (pvz., per ginkluotės apribojimo sutartis)⁷⁷.

Tuo pačiu kiti teoretikai teigia, jog valstybės siekia tik tiek galios, kiek joms reikia savo vientisumui išsaugoti. Kaip rašo gynybinio realizmo paradigmos atstovai, besaikis galios siekimas ir noras tapti regioniniu hegemonu dažniau priveda prie konflikto, kadangi kitos valstybės jaučia vis didėjančią saugumo dilemą. Waltzas teigia, jog pagrindinis valstybių tikslas turėtų būti ne galios maksimizavimas, bet savo pozicijos tarptautinėje sistemoje išlaikymas. Kaip rašo Taliaferro, susidarius tam tikroms struktūrinėms sąlygoms, valstybės gali bendradarbiauti viena su kita net be tarptautinių institucijų pagalbos⁷⁸. Bendradarbiavimas atneša rizikų, bet ne ką mažiau neužtikrintumo atneša varžytuvės dėl galios.

Joshua B. Spero dėlioja bendradarbiavimo galimybes realizmo paradigmoje išskleisdamas savipagalbos sampratą iš valstybės vidaus į išorę⁷⁹. Analizuodamas vidutinių galių bendradarbiavimo politiką Spero pastebi savipagalbos aksiomą. Autoriaus teorinis modelis remiasi pagrindinėmis realizmo tarptautinių santykių teorijos paradigmos tezėmis⁸⁰. Ypač didelis dėmesys skiriamas iš realizmo keliamo savipagalbos principui, analizuojant jį per išorės politiką. Pagal šio teorinio modelio autorių, valstybės, siekdamos savipagalbos, t. y. savo išlikimo užtikrinimo, gali išplėsti savipagalbos

⁷² Stephen M. Walt, „Realism and security“, *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*, (2010), <https://oxfordre.com/internationalstudies/display/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-286?print=pdf>; Joshua B. Spero, „Great Power Security Dilemmas for Pivotal Middle Power Bridging“ *Contemporary Security Policy*, 30(1), (2009): 147-171,

⁷³ Charles L. Glaser, „Realists as Optimists: Cooperation as Self-Help“ *International Security*, 3(19), (1994): 50-90, 59

⁷⁴ Charles L. Glaser, „Realists as Optimists: Cooperation as Self-Help“, 59

⁷⁵ Ibid, 61-62

⁷⁶ Ibid, 61-64

⁷⁷ Ibid, 50-53

⁷⁸ Jeffrey W. Taliaferro, „Security Seeking under Anarchy: Defensive Realism Revisited“, *International Security*, 25(3), (2000):28-161;

⁷⁹ Joshua B. Spero, „Great Power Security Dilemmas for Pivotal Middle Power Bridging“ *Contemporary Security Policy*, 30(1), (2009): 147-171, 147-148

⁸⁰ Joshua B. Spero, „Great Power Security Dilemmas for Pivotal Middle Power Bridging“ 149

principą į išorę – tarkime, į regioną ar kaimynines valstybes⁸¹. Teorinis modelis svarsto klausimą, kaip vidutinės galios gali daryti įtaką per savo kaimynystės regiono prisitraukimą prie didžiųjų galių interesų. Šio modelio logikos branduolyje slypi sprendimas, kodėl vidutinė galia sieks gerinti santykius ar net sudaryti sąjungas su savo regiono valstybėmis, kad paveiktų regiono saugumą.

Kaip dėsto B. Spero, pagalbos kitiems modelio pagrindinė mintis – vidutinės galios gali skatinti pagalbos kitiems politiką per tiltų sukūrimą (angl. bridging), siekdamas paveikti didžiųjų galių saugumo dilemas atitinkamame regione⁸². Kitaip tariant, valstybės gali veikti kitas mažesnes valstybes įtraukdamos ir pakreipdamos jų saugumo politiką, tam, kad tos pačios vidutinės galios reliatyvus saugumas išaugtų per didžiųjų galių dėmesio atkreipimą. Vidutinės galios tokiaime kontekste tampa *tiltu* tarp didžiųjų galių ir mažųjų, kas didina pačios vidutinės galios saugumą.

Šitame kontekste pozicijų suderinimas (angl. *alignment*) reiškia vidutinių galių prisitraukimą prie mažesnių regiono valstybių siekiant pagerinti regiono saugumą ir išspręsti galimas saugumo dilemas. Priešingas pozicijų derinimo atvejis – tai, pavyzdžiui, priešiško tarp tų valstybių skatinimas⁸³. Kaip teigia šio teorinio modelio autorius, vidutinės galios nėra pajėgios pačios konfrontuoti su didžiosiomis galiomis, tačiau yra linkusios per pritraukimą suvienyti mažesnes regiono valstybes siekiant šlietis prie didžiosios galios⁸⁴. Supaprastinant modelio idėją, *vidutinės galios gali pajungti mažas regiono galias ir jas palenkti link savo norimos suartėjimo su didžiąja galia politikos*. Kitaip tariant, vidutinė galia tampa bene **tiltu** tarp didžiųjų ir mažųjų galių.

Spero savo „kitų pagalbos“ modelyje išplečia realizmo sąvokas, pritaikydamas kitų realistų darbus. Kaip rašo Spero, Paul Schroeder dar labiau išplečia šliejimąsi ir balansavimą, atskirdamas vidutinių galių rolę⁸⁵. Esant palankioms tarptautinės tvarkos sąlygoms, vidutinės galios gali užsiimti specializuotomis funkcijomis ir pritaikyti šliejimąsi ar balansavimą per šių strategijų specializaciją, t. y. išplėsti ir pritaikyti šliejimosi ar balansavimo strategiją – tarkime, prisiimti pagalbos kitoms valstybėms našta siekiant lyderystės, kurios rezultate gali padidėti vidutinės galios saugumas. Tačiau, pavyzdžiui, Randall Schwelleriui šliejimąsis reiškia valstybės linkimą prie stipresnės pusės, bet nėra visiškai priešinga balansavimo strategijai⁸⁶. Juk, pagal Schwellerį, valstybės gali šlietis ne tik norėdamos padidinti savo reliatyvią galią, bet ir išgauti tam tikrų nuolaidų iš didžiųjų galių, ypač kai šliejimasis vyksta reaguojant į pačią galimybę šlietis, o ne į konkrečią grėsmę.

Aukščiau pateiktų pagrindinių argumentų esmę Spero suveda į savo „kito pagalbos“ modelį⁸⁷. Savipagalba, kaip buvo teigiama aukščiau, remiasi prielaida, jog valstybė gali kliautis tik savo pačios

⁸¹ Joshua B. Spero, *Middle Powers and Regional Influence Critical Foreign Policy Junctures for Poland, South Korea, and Bolivia* (London: Rowman&Littlefield International, 2019), XIX-XX

⁸² Joshua B. Spero, „Great Power Security Dilemmas for Pivotal Middle Power Bridging“, 152

⁸³ Ibid, 152

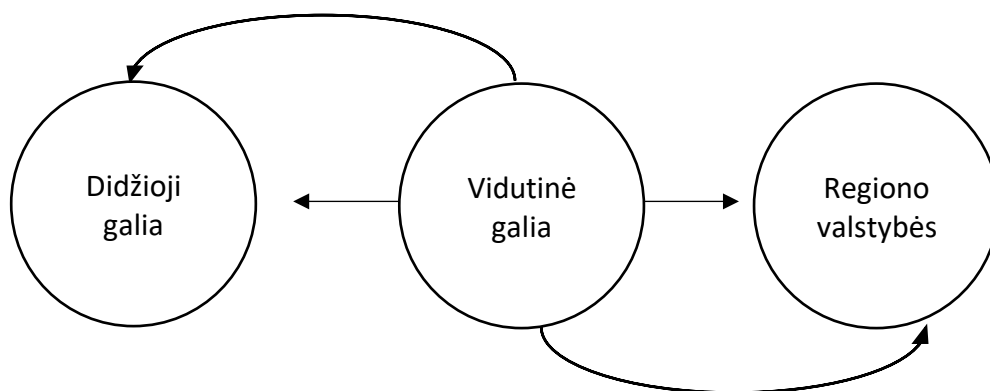
⁸⁴ Ibid, 148

⁸⁵ Ibid, 150

⁸⁶ Ibid, 151-152; 0

⁸⁷ Joshua B. Spero, „Great Power Security Dilemmas for Pivotal Middle Power Bridging“, 152-153

jėgomis užtikrindama savo saugumą ir galiausiai išlikimą. „Kito pagalbos“ modelis perteikia tą pačią esmę, tik pakeičia šios tezės perspektyvą. Valstybės savisaugos ir **savipagalbos** instinktas perauga iš vietinių, nacionalinių saugumo užtikrinančių sprendimų į bandymą perteikti ir pajungti kitas regiono valstybės šiam labui. Vidutinė galia, siekdama savo paties išlikimo, gali siekti teikti pagalbą arba daryti įtaką kitoms valstybės per tokius užsienio politikos instrumentus kaip diplomatija, tokiu būdu efektyviai jas įtraukiant į bendrą regiono politikos kryptį ir tuo pačiu sudarant save kaip patikimos sąjungininkės vaidmenį.

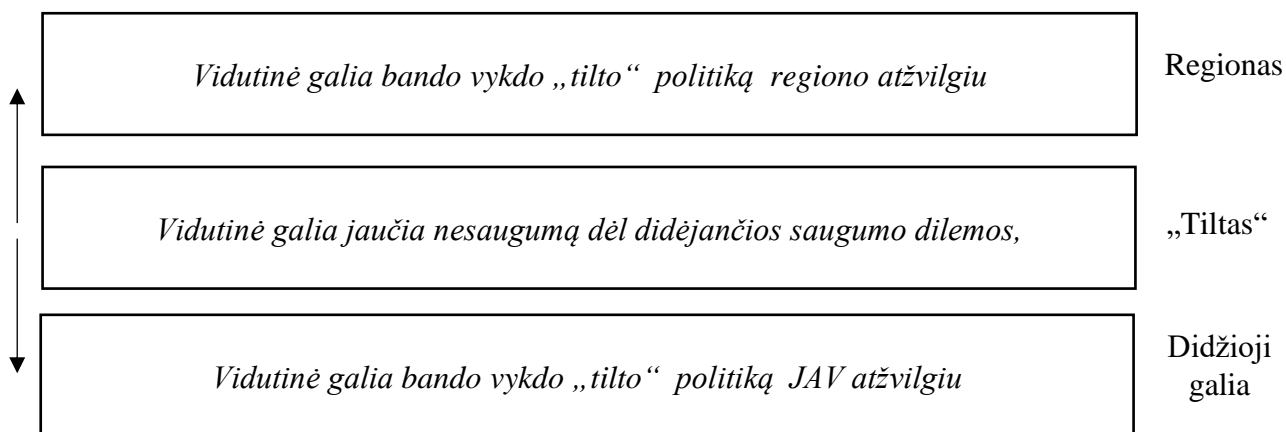

1 Grafikas. Saugumo teikimo priklausomybės. Sudarytas autoriaus.

Todėl šio tyrimo rėmuose, remiantis aukščiau pateiktomis teorinėmis prielaidomis, yra siekiama sukurti teorinį modelį, kuris turės pakankamą aiškinamąją galią siekiant suprasti, koku būdu valstybė gali perkelti savipagalbos principą iš vidaus į išorę. Apibendrinant aukščiau pateiktą Spero prielaidų bazinę logiką, deduciniu būdu galima konceptualizuoti tokį teorinį modelį:

1. *Vidutinė galia jaučia nesaugumą dėl didėjančios saugumo dilemos, todėl bando vykdyti įtraukimo „tilto“ politiką aplinkinių valstybių atžvilgiu;*
2. *Vykdydama įtraukimo „tilto“ politiką aplinkinių valstybių atžvilgiu, vidutinė galia siekia pritraukti didžiųjų valstybių dėmesį regionui;*
3. *Pavykus pasiekti didžiųjų valstybių dėmesio pritraukimą regionui, vidutinė galia pritraukia dėmesį ir sau;*

Ryšį ir santykį tarp vidutinės galios ir regiono bei didžiosios galios galima apibendrinti paprastu grafiku:

2 Grafikas. *Santykių ir ryšių vykdymo grandinė.* Sudarytas autoriaus.

Pagal šį modelį, vidutinės galios turi netikrą pasirinkimo manevro lauką – jos gali didinti vidaus gynybinius pajėgumus, tačiau jų saugumui užtikrinti nepakaks. Tad valstybės yra priverstos ieškoti kitų būdų pritraukti saugumą – visų pirma, per didžiąsias galias. Tam, kad pritrauktų didžiąsias galias, vidutinės galios gali sekti „kitų pagalbos“ modeliu ir užsiimti „tiltinimo“ politika, t. y. konsoliduoti ir priimti didesnę atsakomybę už regioną. Tokiu būdu, sukūrus „tiltą“ tarp didžiosios galios ir regiono, vidutinė galia tampa regiono valstybių daliniu saugumo garantu, ir užsitarnauja didesnę dėmesį iš didžiųjų valstybių – kartu tampa priklausoma nuo didžiosios galios saugumo garantijų.

Iš minėtų prielaidų galima sudaryti pagrindinę šio darbo hipotezę: Lenkija siekia tapti saugumo garantu regione tam, kad užsitikrintų didesnę JAV palaikymą. Hipotezės pagrindas remiasi tiek apžvelgta literatūra (Lenkija siekia saugumo iš JAV ir teikia saugumą regionui), tiek teorinėmis prielaidomis (Lenkija, norėdama didesnio JAV dėmesio saugumo srityje, bando vykdyti įsitraukimo į regioną politiką).

Be to, verta paminėti Lenkijos, kaip vidutinės galios sąvokos pagrindimą. Darbe remiamasi Thomas S. Wilkins vidutinės galios sąvoka. Autorius teigia, jog vidutinę galią galima apibrėžti per keletą skirtingų teorinių rėžių: realizmo, liberalizmo ir konstruktyvizmo⁸⁸. Vidutinė galia turi, pagal autorių, turėti pakankamai galios (iš realizmo perspektyvos)⁸⁹, pakankamai diplomatinio savarankiškumo ir pajėgumų (iš liberalizmo perspektyvos)⁹⁰ bei turėti pakankamą idėjinę galią konstruojant tam tikras socialines kategorijas (konstruktyvizmo perspektyva)⁹¹. Šiame darbe nėra siekiama nuodugniai išanalizuoti vidutinės galios pritaikomumą Lenkijai, tačiau remiamasi, jog Lenkija turi pakankamai kietosios ir ekonominės galios, aktyvią diplomatiją ir gali siekti būti atskiru veikėju (angl. *agency*) bei galimybes konstruoti tam tikrus idėjinius veiksnius.

⁸⁸ Wilkins, T. S. (2018). „Defining middle powers through IR theory: Three images“ Rethinking middle powers in the Asian century, (2018):45-61

⁸⁹ Ibid, 49

⁹⁰ Ibid, 52

⁹¹ Ibid, 54

Šio modelio prielaidos, sėkmės atveju, turėtų parodyti, kaip vidutinė valstybė vykdo „tiltinimo“ politiką ir tampa priklausoma nuo kitų saugumo, vykdydama saugumo garanto rolę. Tačiau būtina pažymėti šio teorinio modelio **trūkumus** ir **ribotumus**. Šis modelis, visų pirma, remiasi realizmo teorijos prielaidomis ir neatsižvelgia į kitų tarptautinių santykių teorinių paradigmu aiškinimus. Realizmo teorija pati neretai yra kritikuojama dėl pernelyg supaprastinto realybės vaizdavimo ir perdavimo. Realizmo teorija redukuoja valstybės tyrimui galimai svarbius vidaus veiksnius – vidaus politiką, socioekonominę sandarą, ideologiją, politinę santvarką ar režimą. Realizmas leidžia ir siekia analizuoti valstybes kaip unitarinius vienetus, kurių pagrindine motyvacija yra išlikimas ir interesai. Realizmo pagrindinė hobsiškoji varomoji tezė – konfliktas yra žmonijos prigimties esmė, todėl valstybės yra užprogramuotos konfliktui ir siekia vien tik dominavimo bei besaikio galios lygio. Pavyzdžiui, kitos tarptautinių santykių teorijos gali išplėsti analizę pritaikant kitus kintamuosius. Bendradarbiavimo priežastys dažnai yra analizuojamos gynybinio realizmo ir liberalizmo teorijos šalininkų ir teoretikų. Klasikiniais realistams, dažnu atveju, gali būti sudėtinga paaiškinti XX a. pradėtų tarptautinių bendradarbiavimo formatų esmę ir veiksmingumą. Be to, realistų pagrindinis operavimo vienetas yra valstybės, todėl susiduriant su nevalstybiniais veikėjais kyla teorinio aiškinimo nenuoseklumas.

3. Metodika ir tyrimo dizainas

3.1. Metodika

Siekiant visapusiškai suprasti, kaip Lenkija vykdo saugumo gavėjo ir saugumo teikėjo vaidmenis, būtina išskleisti per tiriamąjį laikotarpį priimtus sprendimus. Apibrėžus ir tyrimų metu radus empirinius kintamuosius, bus galima patikrinti keliamą hipotezę bei ją atmesti arba patvirtinti. Tuo pačiu, siekis visapusiškai išanalizuoti Lenkijos politiką reikalauja atidžiai pasirinkti tyrimo metodą. Atsižvelgiant į šio darbo kompleksiskumą ir siaurą teorinę nišą, šis magistro darbas yra struktūruojamas kaip vieno atvejo studijos tyrimas.

Šiame darbe bus remiamasi atvejo studijos metodu. Šiuo būdu bus siekiama atpažinti ir nustatyti priežastinius ryšius tarp teorijoje išryškintų kintamųjų⁹². Darbe bus siekiama apžvelgti pagrindinių Lenkijos politikų deklaracijas, pasisakymus, pasirašytas sutartis ir panašaus tipo tekstus, kurie yra tiesiogiai susiję su a) B9 valstybių bendradarbiavimu, jų santykių užsimezgamu ir raida, didesnio NATO ir JAV įsitraukimu į B9 regioną; b) Lenkijos vykdomą politiką *vis-à-vis* JAV, bandant gauti didesnę JAV nuolankumą bei įtvirtinti JAV buvimą Lenkijoje.

Empirinės medžiagos atranka ir filtravimas vyks pagal aktualumą ir santykį su darbo tema: bendradarbiavimas su B9 regiono valstybėmis bei Lenkijos santykius su JAV. Tokiu būdu yra

⁹² Louis Ortmayer, “DECISIONS AND DILEMMAS: WRITING CASE STUDIES IN INTERNATIONAL AFFAIRS.” *International Studies Notes* 19(2), (1994): 28–33, 29-31

parenkami pagrindiniai tematiniai blokai, pagal kuriuos bus įmanoma vykdyti analizę. Iš esmės, bus ieškoma Lenkijos politikų pasisakymų, pranešimų, deklaracijų, sprendimų, vykdomos politikos požymių. Pirminiai atspirties taškai – tai oficialūs valstybių vykdyti vizitai, bendros lyderių konferencijos, pasirašyti susitarimai dėl gynybos ar saugumo bendradarbiavimo. Antriniai atspirties taškai yra tarptautinis ir vidaus politikos kontekstas, bendros karinės pratybos, rinkimai ir politinių pareigūnų kaip politiką vykdančių asmenų pasikeitimas. Pagrindinis analizės objektas – Lenkijos kaip vidutinės galios vykdoma saugumo politika.

Kadangi šiame darbe nebus analizuojamas išimtinai specifiškas politikos sprendimas, yra sąmoningai vengiama naudoti proceso sekimo metodą, kuris įprastai yra naudojamas siekiant atsekti vieno sprendimo priežastinius ryšius. Analogiškai, nėra vykdoma turinio analizė – nėra siekiama atskleisti žodžių ar frazių dažnumą, pasireiškiančių tam tikrame diskurse. Turinio analizė nėra tinkama šio darbo tikslui pasiekti, kadangi siekiama atskleisti tam tikrų užsienio bei saugumo politikos sprendimų svarbą. Tai leidžia į sprendimus ir į pokyčius pažvelgti globalesniu mastu, neapsiribojant vien tik proceso sekimo metode diktuojama priežastinio ryšio atradimo grandine.

Šio darbo rėmuose aukščiau apibrėžtas analizės metodas yra naudojama kaip įrankis, kuris turi išryškinti Lenkijos politikos ties B9 ir JAV ryšį. Kitaip tariant, bus siekiama parodyti, kad abi šios Lenkijos vykdomos politikos kryptys yra tarpusavyje susietos. Nebus analizuojama kalbos, žodžių ar semantikos reikšmė. Verčiau bus fokusuojamasi į bendrą tų sprendimų ar pasisakymų kontekstą bei aktualią reikšmę vykdytai politikai. Bus specifiskai gilinamasi į Lenkijos politikų oficialias kalbas, pareiškimus, konferencijas, priimtus sprendimus, vizitus. Taip pat bus gilinamasi į svarbą tokių konkrečių įvykių ir veiksmų kaip karinės pratybos ir operacijos, pasirašytos sutartys ir susitarimai, skirtingo lygio bendradarbiavimo užmezgimai. Tuo pačiu, bus naudojamos antrinių šaltinių analizė – analitine, mokslinė ir akademinė literatūra. Siekiant atskleisti tyrimo gylį bus žvelgiama į realybėje vykdomus veiksmus ir politikos pokyčius, o ne tik į lyderių retoriką.

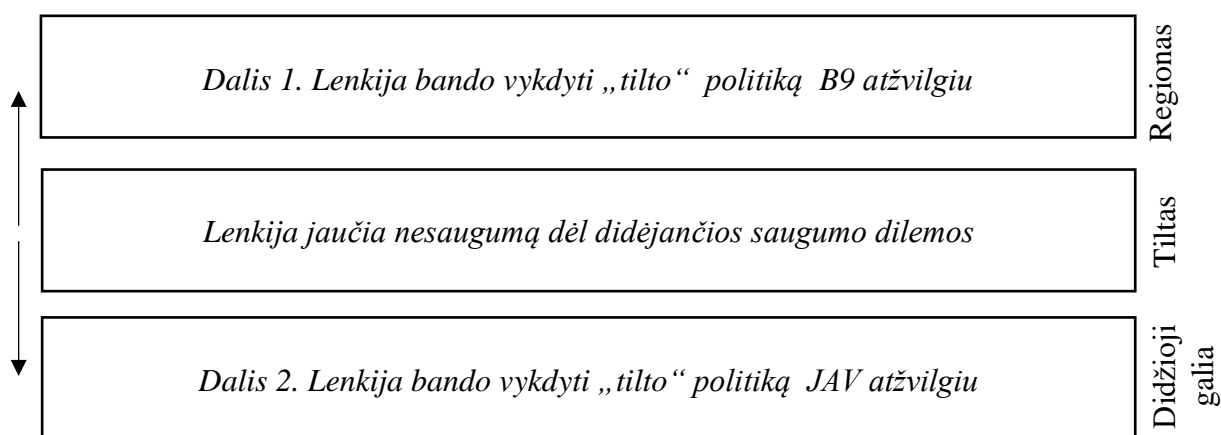
Šio magistro darbo tiriamasis laikotarpis apima laiko tarpą nuo 2014 m. kovo mėn. iki 2020 m. liepos mėn. Tiriamojo laikotarpio pradžia yra fiksuojama ties Krymo okupacijos ir pirmųjų neramumų Donbase įvykiais, kitaip tariant, saugumo dilemos didėjimo pradžia. Pabaiga yra fiksuojama ties demokratinės visuomenės protestais Baltarusijoje, kadangi po to sekę įvykiai turėjo didelį poveikį Lenkijos saugumo ir užsienio politikai.

Regiono sąvoka šiame darbe žymi geografiškai artimiausias Lenkijai valstybes, kitaip tariant, priklausančias B9 formatui: Estija, Latvija, Lietuva, Lenkija, Čekija, Slovakija, Vengrija, Rumunija ir Bulgarija. Svarbu pažymėti, jog vykdam tyrimą, nebus siekiama apžvelgti Lenkijos užsienio politikos ir dvišalių santykių kiekvienos iš šių valstybių atžvilgiu. Verčiau, bus siekiama analizuoti galimą Lenkijos įsitraukimą ir ryšius su B9 formatu kaip tokiu. B9 regionas šiame darbe yra suprantamas kaip artimiausia Lenkijos kaip regiono valstybės veikimo erdvė. Tuo pačiu, santykiai su

didžiaja galia šio darbo rėmuose nurodo į Lenkijos diplomatinis ryšius su JAV. Kitaip tariant, tiek B9, tiek JAV yra Lenkijos užsienio politikos adresatai.

3.2. Tyrimo dizainas

Siekiant patikrinti hipotezės atitikimą, būtina operacionalizuoti iš teorinio pagrindo kylančias prielaidas. Operacionalizuojant modelį yra išryškunami empiriniai veiksniai, kurių bus ieškoma tyrimo metu. Radus šiuos empirinius veiksnius bus galima atmesti arba priimti darbo hipotezę. Pritaikant teorines prielaidas prie pasirinkto Lenkijos atvejo, operacionalizuojamos modelio prielaidos sudaro tokį teorinių prielaidų eiliškumą:

Grafikas 3. Teorinio modelio pritaikymas Lenkijos atvejui. Sudarytas autoriaus.

Todėl darbe bus ieškoma šių užsienio politikos požymių: **1)** Lenkijos įsiangažavimas į regioną ir bandymus vykdyti *tilto* politiką; **2)** Lenkijos vykdoma politika JAV atžvilgiu siekia pritraukti sąjungininkę į regioną. Pagal šiuos operacionalizuotus veiksnius yra struktūruojamas šio magistro darbo tyrimas. Pirmasis požymis kyla iš valstybės geografinio artumo Rusijai, kuri vykdo agresyvią užsienio politiką, dėl ko Lenkija jaučia nesaugumą ir susiduria su augančios saugumo dilemos problema. Dėl to Lenkija siekia konsoliduoti regioną. Antrasis požymis kyla iš to, jog Lenkija siekia vykdyti *tilto* politiką JAV atžvilgiu, siekdama gauti didesnę saugumą sau ir aplinkiniam regionui.

Radus ir patikrinus šių konstruojamų empirinių veiksnių atitikimą, galima bus spręsti apie hipotezės atmetimą arba patvirtinimą.

4. Tyrimas

Šio darbo tyrimo dalis yra skirstoma į du atskirus skyrius. Pirmame skyriuje bus ieškoma empirinių rodmenų, kurie patvirtintų, kad Lenkija laikotarpiu nuo 2014 iki 2020 metų iš tiesų vykdė *tilto* politiką su pagrindinėmis regiono valstybėmis. Antrame skyriuje bus ieškoma JAV politikos

atsisukimo ties B9 regionu požymių: išaugęs dėmesys regionui, bendradarbiavimas, gilėjantis kariniu, saugumo ir užsienio politikos lygiu. Įvertinus šių dviejų empirinių rodmenų atitikimą bus galima įvertinti darbe keliamą hipotezę. Toks tyrimo skyriaus skirstymas yra daromas remiantis teorinių prielaidų⁹³ ir tyrimo dizaino⁹⁴ skyriuose išdėstyta tyrimo logika.

4.1. Lenkijos „tilto“ politikos vykdymas regiono atžvilgiu

Tyrimas prasideda nuo Lenkijos *tilto* politikos vykdymo įrodymų paieškos. Pagal pirmąjį operacionalizuotą teorijos prielaidų žingsnį, Lenkija, siekdama didinti savo saugumą, tam tikslui pasitelkia regiono valstybes. Tam reikia atrasti, jog per pasirinktą laikotarpį Lenkija siekė konsoliduoti skirtingų valstybių pozicijas ir formalizavo skirtingus bendradarbiavimo aspektus, pavyzdžiui, burdama bendradarbiavimo formatus. Antra, turi būti aptikta, kad Lenkija siekė viena ar kita forma įsitraukti į tų valstybių saugumą. Regiono konsolidacija ir įsitraukimas į bendrus saugumo bendradarbiavimo formatus yra svarbus žingsnis vykdant „tilto“ politiką. Pagal teorines prielaidas, konsoliduotas regionas yra labiau patrauklus didžiajai galiai – JAV. Įvertinus „tilto“ politikos vykdymo buvimo ir efektyvumo faktą, bus įmanoma vertinti, kaip pagal sudarytą teorinį modelį Jungtinės Amerikos Valstijos reagavo ir/ar skyrė papildomus resursus, ir/ar padidino įsitraukimą į tų valstybių saugumą. Lenkijos „tilto“ politikos katalizatorius pagal teoriją turėtų būti didėjanti saugumo dilema. Analizė yra pradedama nuo 2014 metais Rusijos Federacijos įvykdytos Krymo pusiasalio okupacijos – reikšmingas įvykis, kai kaimyninė šalis, pamindama pamatinius tarptautinės teisės principus, ginklu užėmė kitos valstybės teritoriją ir tuo pačiu pakeitė regiono saugumo trajektoriją.

2014 m. prasidėjus Rusijos agresijai prieš Ukrainą, Baltijos valstybės, Lenkija ir Rumunija Rusijos grėsmę Ukrainos suverenumui interpretavo kaip grėsmę jų pačių saugumui ir suverenumui⁹⁵. Lenkijos reakcija į įvykius Ukrainoje buvo vienareikšmiška. Lenkijos užsienio ministras Radosław Sikorski 2014 m. balandžio mėnesį teigė, jog būtina stiprinti Lenkijos saugumą. Jis išreiškė Lenkijos poreikį turėti bent dvi sunkiausias NATO brigadas Lenkijos teritorijoje⁹⁶ arba dislokuoti bent 10 tūkst. NATO karių nuolatiniam buvimui Lenkijoje⁹⁷. Panašią poziciją turėjo ir kitos valstybės⁹⁸. Lenkijos

⁹³ Žr. teorines dalies skyrių

⁹⁴ Žr. tyrimo dizaino skyrių

⁹⁵ Kazimierz Kik, „Regionalne aspekty polityki zagranicznej Polski.” *Myśl Ekonomiczna i Polityczna*, (2), (2019):220-242, 229

⁹⁶ TVN, „Sikorski: Dwie brygady NATO w Polsce i byłbym szczęśliwy“, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://tvn24.pl/polska/sikorski-dwie-brygady-nato-w-polsce-i-bylbym-szczesliwy-ra413876-3355420>

⁹⁷ The Washington Post, „After Russian moves in Ukraine, Eastern Europe shudders, NATO to increase presence“, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., https://www.washingtonpost.com/world/europe/after-russian-moves-in-ukraine-eastern-europe-shudders-nato-to-increase-presence/2014/04/18/7ab367c0-2e9d-47be-981a-a719ec00fe27_story.html

⁹⁸ The Washington Post, „After Russian moves in Ukraine, Eastern Europe shudders, NATO to increase presence“, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., https://www.washingtonpost.com/world/europe/after-russian-moves-in-ukraine-eastern-europe-shudders-nato-to-increase-presence/2014/04/18/7ab367c0-2e9d-47be-981a-a719ec00fe27_story.html

Nacionalinio Saugumo Biuras⁹⁹ (lenk. *Biuro Bezpieczeństwa Narodowego*, toliau BBN) savo ataskaitoje įvertino strateginius pokyčius regiono aplinkoje. Ataskaitoje teigiama, jog Baltijos valstybėse išaugo nerimas dėl geografinių ribojimų, ypač dėl Suvalkų „koridoriaus“. Buvo pastebėta, jog pietų valstybėms Bulgarijai ir Rumunijai kilo naujų iššūkių Juodojoje jūroje, nes Rusijos aktyvumas ir galimybės regione stipriai išaugo užėmus Krymo pusiasalį¹⁰⁰. Stebint Rusijos veiksmus Kryme ir Donbase, NATO rytų valstybės, turinčios didelę rusakalbių populiaciją, nerimavo, kad panašus hibridinės atakos scenarijus gali pasikartoti ir Baltijos valstybėse. Tuo pačiu, BBN vadovas Stanisław Koziej konferencijoje pažymėjo problematišką dėmenį – akivaizdų vieningos ES strategijos ir pozicijos, kuri galėtų būti atsakas į Rusijos vykdomą agresiją, trūkumą¹⁰¹.

Tuo pačiu metu, 2014 m. kovo-balandžio mėnesiais regione vyko intensyvūs diplomatiniai susitikimai. Po netikėtos Krymo okupacijos ir bręstančio karo Donbase, rytų valstybės suskubo formuoti darbotvarkę ir reakcijas į Rusijos veiksmus. Kovo 5 d. Lenkija aktyvavo NATO IV straipsnį, įpareigojantį aljanso valstybes konsultacijoms¹⁰², kurių pasekoje buvo laikinai padidinti NATO pajėgumai regione. Lenkijos prezidentas Bronisław Komorowski per susitikimus ir vizitus su Estijos, Lietuvos, Višegrado (Čekija, Slovakija, Vengrija) valstybių lyderiais akcentavo Lenkijos nepritarimą Rusijos veiksmams, solidarizavosi su Ukraina bei pabrėždavo papildomų ilgalaikių NATO valstybių saugumo investicijų regione siekį¹⁰³. Tuometinis Lenkijos ministras pirmininkas Donaldas Tuskas interviu metu teigė, jog didžiųjų NATO valstybių reakcija į krizę Ukrainoje buvo „nepakankama“ ir pažymėjo, jog saugumui užtikrinti reikia didesnių NATO pajėgų regione, kurie būtų regione nuolat¹⁰⁴. 2014 m. pavasarį intensyvėjant karo veiksmams Ukrainos rytuose pagrindinė susitikimų ir pranešimų žinutė, be paramos Ukrainai ir Rusijos veiksmų pasmerkimo, buvo didinti NATO buvimą rytinėse

⁹⁹ Formali institucija prie Prezidento rūmų, kuri padeda kuruoti Lenkijos prezidento vadovaujamą Nacionalinio Saugumo Tarybą bei vykdo Prezidento nurodytus uždavinius nacionalinio saugumo klausimais.

¹⁰⁰ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, „Raport: „Bezpieczeństwo Europy Środkowej po aneksji Krymu: wzmocnienie flanki wschodniej NATO”, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/5454.Raport-Bezpieczenstwo-Europy-Srodkowej-po-aneksji-Krymu-wzmocnienie-flanki-wscho.html?search=66543127568891>

¹⁰¹ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, „Wystąpienie Szefa BBN na konferencji „Przyszłość bezpieczeństwa europejskiego”, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/5563.Wystapienie-Szefa-BBN-na-konferencji-Przyszlosc-bezpieczenstwa-europejskiego.html?search=52132167032901>

¹⁰² Conor Dillon, „Poland invokes Article 4“, DW, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., <https://www.dw.com/en/should-we-reformulate-nato-policy-on-russia/a-17477374>

¹⁰³ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Wspólnie z Estonią solidaryzujemy się z Ukrainą“, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wydarzenia/wspolnie-z-estonia-solidaryzujemy-sie-z-ukraina.15279>; Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Trzeba jedności UE w obliczu kryzysu ukraińskiego“, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/trzeba-jednosci-ue-w-obliczu-kryzysu-ukrainskiego.16555>; Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Uczestnicy spotkania w Pradze apeluja do Rosji o wycofanie wojsk“, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/uczestnicy-spotkania-w-pradze-apeluja-do-rosji-o-wycofanie-wojsk.16561>

¹⁰⁴ Euroactiv, „NATO flexes its muscle in response to Crimea crisis“, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., <https://www.euroactiv.com/section/global-europe/news/nato-flexes-its-muscle-in-response-to-crimea-crisis/>

aljanso valstybėse. Tuo metu ryškėjo artėjančio NATO viršūnių susitikimo Velse reikšmė ir jo rezultatų svarba aljanso rytų valstybėms bei Lenkijos aktyvesnių diplomatinių pastangų adresatams – Baltijos valstybėms, Višegrado šalims, Rumunijai ir Bulgarijai.

2014 m. liepos 22 d. likus keliems mėnesiams iki NATO viršūnių susitikimo Velse Komorowskio kvietimu Varšuvoje įvyko aukšto lygio susitikimas su Bulgarijos, Čekijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos, Rumunijos, Slovakijos ir Vengrijos lyderiais¹⁰⁵. Iš Lenkijos perspektyvos, šios diskusijos inicijavimas daugiašaliame formate buvo pradėtas dėl panašių saugumo interesų ir poreikių konvergencijos bei poreikio pristatyti problemas ir saugumo iššūkius, susijusius su Rusijos veiksmais bendru regioniniu mastu¹⁰⁶. Iš esmės, buvo siekiama didinti tarpusavio bendradarbiavimą ir gynybos politikos koordinavimą, suformuoti bendrą poziciją ir poreikius artėjant NATO viršūnių susitikimui ir sustiprinti NATO rytinį sparną¹⁰⁷. Suburiant didesnę skaičių valstybių, galėjo atsirasti didesnis diplomatinio manevro laukas, nes valstybės pavieniui turi mažesnes galimybes daryti įtaką aljanso darbotvarkei¹⁰⁸. Kaip spaudos konferencijoje teigė Komorowski, pernelyg mažos NATO valstybių išlaidos gynybai, nenoras didinti saugumo įsipareigojimus rytinėms aljanso valstybėms ir nuolaidžiaujanti pozicija Rusijos atžvilgiu, jos fundamentalių tarptautinės teisės normų pažeidimas neša didelę grėsmę Europos stabilumui ir taikai kontinente¹⁰⁹. Tarpusavyje suderinti, ypač Lenkijos ir Baltijos valstybių, lyderių poreikiai atsirėmė į nuolatinį sąjungininkų pajėgų buvimą regione¹¹⁰ ir NATO-Rusijos steigiamojo akto permąstymą. Šis susitikimas buvo pirmoji ir esminė Lenkijos iniciatyva, organizuota daugiašalio dialogo sesijos formate, kuris siekė privesti regiono valstybes prie bendros pozicijos, glaudesnio bendradarbiavimo ir saugumo politikos koordinavimo.

Vis dėlto rugsėjo 4-5 d. NATO viršūnių susitikimo metu buvo priimtas kompromisinis sprendimas. NATO rytų valstybėms nepavyko pasiekti norimų sprendimų. Nepaisant to, prezidentas Komorowski teigė, jog susitikimo metu buvo priimti labiau teigiami nei neigiami sprendimai, ypač apibrėžiant Rusiją kaip *potencialią* grėsmę Europos saugumui¹¹¹. Susitikimo metu buvo sutarta sukurti aukštos parengties priešakines (apie 4 tūkst. karių) kovines grupes, tačiau tai neatliepė rytinio

¹⁰⁵ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, „Prezydenci chcą wzmocnić wschodnią flankę NATO”, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/5708.Prezydenci-chca-wzmocnic-wschodnia-flanke-NATO.html>

¹⁰⁶ Konrad Pawłowski, „Bukareszteńska Dziewiątka: współpraca państw wschodniej flanki NATO”, IES Policy Papers, (4), (2020):1-47, 15

¹⁰⁷ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, „Prezydenci chcą wzmocnić wschodnią flankę NATO”

¹⁰⁸ Konrad Pawłowski, „Bukareszteńska Dziewiątka: współpraca państw wschodniej flanki NATO”, IES Policy Papers, (4), (2020):1-47, 23

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Kazimierz Kik, „Regionalne aspekty polityki zagranicznej Polski.”, 229-230

¹¹¹ Justyna Zajac, 159; Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Dotychczasowe ustalenia szczytu optymistyczne”, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/dotychczasowe-ustalenia-szczytu-optymistyczne,16580>

aljanso sparno valstybių saugumo interesų¹¹². Tikintis tolimesnės sėkmės, aukščiau minėtas liepos mėnesio formatas buvo plėtojamas toliau.

Tuo pačiu metu vyko kelios svarbios lenkų karinės misijos. Visų pirma, iki 2014 m. spalio mėn., Lenkija buvo atsakinga už Baltijos valstybių oro erdvės saugumą. Misijos „Orlik“ metu į Baltijos šalis buvo išsiųsti 4 MiG-29 naikintuvai bei 120 karių¹¹³. NATO oro policijos rėmuose, reaguojant į Rusijos veiksmus, Lenkija vadovavo oro policijos misijoje dalyvaujančioms valstybėms – pirma kartą istorijoje keturios valstybės vienu metu prisidėjo prie bendros misijos¹¹⁴. Tuo tarpu 2014 m. rugsėjo mėn. Lenkijoje vyko didžiausios lenkų kariuomenės planinės pratybos „ANAKONDA-14“¹¹⁵. Pratybose taip pat dalyvavo kariai iš JAV, Jungtinės Karalystės, Lietuvos, Vengrijos, Čekijos, Estijos ir kitų valstybių, o pačių pratybų esmė buvo gilinti administracinį karinį bendradarbiavimą bei gerinti NATO sąveiką ir sąjungininkų interoperatyvumą. Toks siekis bei dalyvaujančių valstybių sąrašas nurodo į galimus Lenkijos siekius ir partnerių pasirinkimus strateginėje aplinkoje. Tuo pačiu metu buvo įgyvendintas dar vienas regioninio bendradarbiavimo pavyzdys – atnaujinta LITPOLUKR brigados veikla¹¹⁶, buvo išrinkta nauja vadavietė ir suplanuotos bendros pratybos su Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos ginkluotomis pajėgomis.

Gruodžio mėn. vykusiame susitikime su Baltijos valstybių prezidentais Estijoje Komorowski pabrėžė, jog blogėjanti saugumo situacija verčia regiono valstybes stipriau koordinotis ir bendradarbiauti. Lenkijos prezidento teigimu, bendrai veikiant regiono mastu bus įmanoma ne tik įvykdyti Velse priimtus NATO sprendimus, bet ir kelti kitas savo darbotvarkės tezės NATO aljanso formate: „Tai yra esminis mūsų regiono, visų mūsų šalių saugumo klausimas. Esu įsitikinęs, kad dirbdami kartu galime kuo greičiau įgyvendinti Niuporto politinį susitarimą“¹¹⁷. Nepaisant to, jog Lietuvos ir Lenkijos dvišaliai santykiai tuo metu buvo „atšalimo“ būsenoje, aiškiai matoma, kad Lenkija pasirinko nepaisyti nesutarimų su kaimyne ir su ja siekti glaudesnio bendradarbiavimo

¹¹² Justyna Zając, 159

¹¹³ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, „Prezydent RP na pożegnaniu PKW Orlik: "Przede wszystkim solidarność i bezpieczeństwo"”, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/5492.Prezydent-RP-na-pozegnaniu-PKW-Orlik-quotPrzede-wszystkim-solidarnosc-i-bezpiecz.html?search=5786758>

¹¹⁴ North Atlantic Treaty Organization, „Allies enhance NATO air-policing duties in Baltic States, Poland, Romania“, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_109354.htm; Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, „Postanowienie o użyciu PKW ORLIK 6 w misji Baltic Air Policing”, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/aktywnosci-prezydenta/6255.Postanowienie-o-uzyciu-PKW-ORLIK-6-w-misji-Baltic-Air-Policing.html>

¹¹⁵ DELFI, „Anakonda - 2014. Największe międzynarodowe ćwiczenia wojskowe w Polsce“, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., <https://www.delfi.lt/pl/aktualia/polska/anakonda-2014-najwieksze-miedzynarodowe-cwiczenia-wojskowe-w-polsce.d?id=65928430>; Defence24, „Anakonda 2014: 12 tysięcy żołnierzy na polskich poligonach“, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://defence24.pl/geopolityka/anakonda-2014-12-tysiecy-zolnierzy-na-polskich-poligonach>

¹¹⁶ BBC, „Poland, Ukraine and Lithuania form joint military unit“, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://www.bbc.com/news/world-europe-29284548>

¹¹⁷ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Mamy ogromny obszar wspólnych poglądów na sprawy ważne dla regionu“, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosc/wizyty-zagraniczne/mamy-ogromny-obszar-wspolnych-pogladow-na-sprawy-wazne-dla-regionu,16611>

regioniniu mastu. Panaši Lenkijos prezidento mintis nuskambėjo ir susitikime su Višegrado valstybių prezidentais. Komorowski pabrėžė, jog skirtingi požiūriai dėl saugumo ir Ukrainos krizės verčia kaimynes vykdyti aktyvesnius diplomatinius procesus siekiant kiek įmanoma labiau suartinti pozicijas¹¹⁸. Net iki NATO lyderių susitikimo Velse Lenkija bandė derinti Višegrado valstybių pozicijas ir pritraukti jas prie savo požiūrio taško¹¹⁹. Tad bendradarbiavimas, net ir esant skirtingoms pozicijoms, Lenkijos pusei atrodė kaip svarbus aspektas norint suburti kuo platesnę koaliciją. Lenkija iki tol kritiškai žvelgė į Višegrado valstybių saugumo interesus. Pavyzdžiui, Krymo krizės akivaizdoje Višegrado šalys užėmė labiau rezervuotą poziciją¹²⁰. Vengrija matė Rusiją kaip naudingą prekybos partnerę ir vengė išsakyti tiesioginę kritiką Maskvos vykdomai politikai, o Čekijos bei Slovakijos užsienio politikos krypties preferencija buvo bendradarbiavimas su neutralia Austrija (pavyzdžiui, 2015 m. įkurtas Austrijos-Čekijos-Slovakijos „Slavkoskio trikampio formatas“¹²¹).

Šiuo laikotarpiu Lenkija siekė gilinti strateginę partnerystę su Rumunija. Nuo 2015 m. rudens atsiradus naujai Andrzejaus Dudos komandai, kontaktai tarp Lenkijos ir Rumunijos stiprėjo¹²². Lapkričio 3 d. Rumunijos prezidento Klaus Iohannis susitikimo su Andrzejū Duda metu labiausiai figūravo tezės apie poreikį didinti NATO pajėgas ir infrastruktūrą regione bei valstybių nuo Juodosios iki Baltijos jūros bendradarbiavimo svarbą siekiant bendrų tikslų¹²³. Abi valstybės turėjo panašų regiono saugumo situacijos ir Rusijos veiksmų vertinimą, kas sudarė palankią terpę deryboms ir glaudesnei strateginei partnerystei saugumo srityje¹²⁴. „Abu turime aiškią nuomonę, kad NATO buvimas mūsų Europos dalyje turėtų būti padidintas“¹²⁵, teigė Duda per susitikimą su Rumunijos prezidentu. Siekiant spręsti regioninius iššūkius ir Ukrainos krizę, dviejų valstybių prezidentai pasiskelbė didinantys Lenkijos ir Rumunijos bendradarbiavimą gynybos, prekybos ir karinėse srityse. Po mėnesio Lenkijos ir Rumunijos užsienio reikalų ministrai pasirašė bendrą dvišalių santykių

¹¹⁸ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Konflikt na Ukrainie zbliżył pozycje państw V4 ws. bezpieczeństwa“, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/konflikt-na-ukrainie-zblizyl-pozycje-panstw-v4-ws-bezpieczenstwa.16612>

¹¹⁹ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Prezydenci Polski, Czech i Słowacji o Ukrainie i szczytzie NATO“, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/prezydenci-polski-czech-i-slowacji-o-ukrainie-i-szczytzie-nato.16578>

¹²⁰ Zajac, 159

¹²¹ Kazimierz Kik, „Regionalne aspekty polityki zagranicznej Polski.” *Myśl Ekonomiczna i Polityczna*, (2), (2019):220-242, 228; Andras Racz, „The Visegrad Cooperation: Central Europe divided over Russia”, *L'Europe en Formation*, 4(374), (2014):61-76, 68-69

¹²² Zięba, *Poland's Foreign and Security Policy Problems of Compatibility with the Changing International Order* (Warsaw: Springer, 2020), 195-196; Zajac, 160

¹²³ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Rumunia jest dla Polski strategicznym partnerem w regionie“, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/oficjalna-wizyta-prezydenta-andrzeja-dudy-w-rumunii.2830>

¹²⁴ Ryszard Zięba, 195-196

¹²⁵ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Rumunia jest dla Polski strategicznym partnerem w regionie“, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/oficjalna-wizyta-prezydenta-andrzeja-dudy-w-rumunii.2830>

veiksmų planą 2016-2020 metams¹²⁶. Kartu tuo metu Rumunijoje rotaciniu pagrindu buvo dislokuota JAV jūrų pėstininkų bazė bei buvo planuojama įrengti JAV didelio nuotolio oro gynybos sistemas¹²⁷. Kaip rašo Kazimierz Kik, Lenkijos sprendimas gilinti bendradarbiavimą su Rumunija iš dalies buvo paremtas noru turėti panašius JAV karinius vienetus Lenkijos teritorijoje¹²⁸.

Toliau blogėjant regiono saugumo situacijai Andrzej Duda ir Klaus Iohannis formalizavo 2014 m. liepą vykusias diskusijas į naują daugiašalį regioninio bendradarbiavimo formatą – B9, įtraukiant Rumuniją, Bulgariją ir Baltijos bei Višegrado valstybes. Kaip teigė Duda „per rytojaus susitikimą, taip pat per NATO viršūnių susitikimą Varšuvoje, bandysime įtikinti partnerius dėl glaudesnio bendradarbiavimo“¹²⁹. Tai buvo reikšmingas žingsnis Lenkijos užsienio politikoje. Per inauguracinį susitikimą Duda teigė, jog formato atsiradimas reiškia „daugiau kariuomenės, daugiau infrastruktūros, daugiau bendrų pratybų ir bendradarbiavimo tarp NATO valstybių kariuomenių mechanizmų tobulinimą“¹³⁰. Bendroje prezidentų deklaracijoje buvo suformuluotas bendras siekis: „suvienysime pastangas, siekdami užtikrinti [...] tvirtą, patikimą, pritaikytą regionui ir tvarų sąjungininkų [NATO, aut. past.] karinį buvimą mūsų regione“¹³¹. Formalus formato tikslas buvo apibrėžtas kaip siekis gilinti kooperaciją ir bendradarbiavimą tiek kariniuose reikaluose, tiek pateikiant unifikuotą ir vieningą diplomatinę poziciją bendrame NATO formate. Zając šį susitikimą vadina „NATO mini viršūnių susitikimu (lenk. *NATO mini-summit*)“¹³², skirtą paruošti bendrą darbotvarkę pagrindiniam NATO formatui.

Svarbu paminėti, kad liepos susitikimo deklaracijoje buvo pažymėta, jog B9 formatas sieks įgyvendinti aljanso Velse priimtus sprendimus bei tinkamai pasiruošti 2016 metais vyksiančiam NATO lyderių susitikimui Varšuvoje, pristatant kuo labiau regiono saugumui atitinkančius postulatus¹³³. Remiantis Duda, B9 valstybių poziciją galima apibrėžti sekančia citata: „norime platesnio NATO karinių pajėgų buvimo regione“¹³⁴. Tokiu būdu pastebima pasikartojanti daugiašalių

¹²⁶ Ibid, 195

¹²⁷ Romanian Ministry of Foreign Affairs, „Romania’s participation in the Missile Defense System“, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://www.mae.ro/en/node/2161>

¹²⁸ Kik, 230

¹²⁹ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Rumunia jest dla Polski strategicznym partnerem w regionie“, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/oficjalna-wizyta-prezydenta-andrzej-dudy-w-rumunii.2830>

¹³⁰ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Prezydent w Bukareszcie: Pokazaliśmy jedność i decyzyjność“, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d.,

<https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/spotkanie-szefow-panstw-wschodniej-flanki-nato.2831>

¹³¹ Lietuvos Respublikos Prezidentas, „JOINT DECLARATION on “Allied Solidarity and Shared Responsibility” Bucharest, November 2015”, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://www.lrp.lt/data/public/uploads/2015/11/joint-declaration.pdf>

¹³² Zając, 159

¹³³ Lietuvos Respublikos Prezidentas, „JOINT DECLARATION on “Allied Solidarity and Shared Responsibility” Bucharest, November 2015”, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://www.lrp.lt/data/public/uploads/2015/11/joint-declaration.pdf>

¹³⁴ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Chcemy szerszego udziału wojsk NATO w regionie“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/duda-chcemy-szerszego-udzialu-wojsk-nato-w-regionie.2867>

B9 susitikimų rezultatų tendencija – siekis maksimizuoti galimą naudą iš platesnio NATO formato susitikimų.

B9 valstybės su aukščiau minimomis tezėmis vyko į NATO viršūnių susitikimą Varšuvoje. 2016 m. Lenkijos prezidentas Duda deklaravo, jog lyderių susitikimo metu „reikia prisiminti, jog NATO nėra tik Lenkija [...] kalbėsime apie platesnį sąjungininkų pajėgų dalyvavimą stiprinant NATO buvimą regione per bendras pratybas, stiprinant bendradarbiavimą Vidurio ir Rytų Europoje“¹³⁵.

To susitikimo metu buvo nuspręsta įkurti naujo tipo vienetus – tarptautines NATO „priešakinių pajėgų bataliono kovines grupes“, kurioms suburti reikėjo apie 1000 karių iš skirtingų NATO šalių. Jie buvo rotaciniu pagrindu dislokuoti Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje ir Lenkijoje¹³⁶. Lenkijoje NATO bataliono lydinčiąja valstybe tapo JAV, kas buvo teigiamai sutikta Varšuvoje – tai reiškė ne tik NATO karinių pajėgų skaičiaus regione didėjimą, bet ir JAV buvimo Lenkijos teritorijoje įtvirtinimą¹³⁷. Tad, iš dalies, B9 valstybių aptartas ir suderintas tikslas buvo pasiektas. Todėl atrodo akivaizdu, jog būtent po aljanso susitikimo Varšuvoje 2016 m. buvo sutarta dėl B9 formato struktūros praplėtimo nuo aukščiausio iki parlamentinio: formatą nuo šiol sudarė prezidentų susitikimai, užsienio reikalų ministrų konsultacijos, gynybos ministrų susitikimai, tarpparlamentinės diskusijos, nacionalinio saugumo patarėjų konsultacijos, parlamentų gynybos komitetų pirmininkų susitikimai¹³⁸.

Matant pirmus B9 formato diplomatinį pastangų vaisius, 2017 m. Andrzej Duda savo pranešime pabrėžė didėjančias B9 regiono valstybių investicijas į saugumą bei stiprėjančią derybinę galią. Duda teigė, jog „Vidurio Europa yra ne tik gavėja, bet – leiskite pabrėžti – ir saugumo teikėja. Mūsų regionas šią problemą sprendžia visapusiškai. Mes neribojame savęs investicijomis į sausumos, oro ir jūrų pajėgų plėtrą“¹³⁹

Kartu Lenkija pati skyrė karinius resursus naujiems NATO vienetais. Lenkija išsiuntė virš 200 karių į Rumunijoje veikiančią „pritaikytą priešakinių pajėgų“ dalinį (angl. *Tailored forward presence*)¹⁴⁰. Į NATO batalioną Latvijoje buvo skirta 170 karių bei PT-91 tankų dalinys. Lenkija tokiu būdu tapo **vienintele aljanso nare**, kuri ne tik priėmė naują NATO vieneta, bet ir pati skyrė savo karines pajėgas kitoms valstybėms.

¹³⁵ Ibid

¹³⁶ Zając, 161

¹³⁷ Zając, 161, Kazimierz Kik, 230

¹³⁸ Konrad Pawłowski, „Bukareszteńska Dziewiątka: współpraca państw wschodniej flanki NATO”, *IES Policy Papers*, (4), (2020):1-47, 23

¹³⁹ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „President Andrzej Duda: CE in favour of EU, NATO open-door policy“ žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.president.pl/news/president-andrzej-duda-ce-in-favour-of-eu-nato-open-door-policy,36415>

¹⁴⁰ NATO, „ROMANIA'S MULTI-NATIONAL BRIGADE - BOLSTERING NATO'S TAILORED FORWARD PRESENCE“, žiūrėta 2023 m. balandžio 20 d., <https://shape.nato.int/news-archive/2018/romania-s-multinational-brigade-bolstering-natos-tailored-forward-presence->

Per prezidentų, užsienio ir gynybos ministrų susitikimus B9 formatu buvo toliau siekiama stiprinti NATO rytinį sparną. 2017 m. B9 užsienio reikalų susitikime buvo keliamas¹⁴¹ klausimas dėl santykių tarp Rusijos ir NATO, taip pat buvo vertinamos Rusijos strateginės pratybos „Zapad-17“¹⁴². 2018 m. vykusiame B9 susitikime (susitikimas vyko mėnesį prieš NATO viršūnių susitikimą Briuselyje), Andrzej Duda palietė Ukrainos ir Sakartvelo NATO narystės perspektyvų klausimą – tai buvo ypatingai opus klausimas, svarbus regiono saugumo architektūrai¹⁴³. 2019 m. B9 lyderių susitikimo metu Lenkijos prezidentas teigė: „[...] norėčiau, kad NATO pajėgų buvimas Lenkijoje būtų padidintas. Lenkija dėl savo padėties gali tapti savotišku saugumo centru, iš kurio saugumas gali būti skirstomas“¹⁴⁴. Užsienio reikalų ministras Jacek Czaputowicz teigė, jog Lenkijos tikslas buvo ne tik stipriau inkorporuoti JAV ne tik į Lenkijos saugumą, bet ir bendrai į regioną: „mes ir toliau pirmenybę teikiame didesniai NATO kariniam buvimui rytiniame Aljanso flange, ypač glaudesniai Lenkijos ir JAV kariniam bendradarbiavimui. Šiuo klausimu dirbome su devyniomis mūsų regiono šalimis kaip Bukarešto formato dalimi“¹⁴⁵.

Apibendrinant galima teigti, jog po Krymo aneksijos 2014 m. yra matomi aktyvūs Lenkijos bandymai konsoliduoti regiono pozicijas. Iš atliktos analizės galima padaryti kelias išvadas. Lenkija iš tiesų jausdama didėjančią saugumą dilemą, siekė vykdyti savipagalbą per išorės santykius. Pirma, net ir turint tam tikrus nesutarimus dvišaliu pagrindu, Lenkija siekė įtraukti kuo platesnį ratą valstybių tam, kad būtų galima formuoti darbotvarkę, bendrus tikslus bei didinti tarpusavio bendradarbiavimą saugumo srityje. 2014 m. atsiradus aiškiai grėsmei Vidurio Rytų Europos saugumui ir baiminantis Rusijos agresyvios politikos, Lenkijos diplomatinės pastangos buvo sutelktos siekiant kuo labiau pakreipti regiono valstybes link bendros pozicijos: kuo didesnio NATO aljanso buvimo regione. **B9 valstybės, ir tuo pačiu Lenkija, kartu galėjo lengviau siekti naudingų sprendimų, dėmesio ir efektyviau formuoti darbotvarkę NATO formate.** Pirma, sukvietus valstybes į daugiašales konsultacijas, o vėliau formalizavus šį diskusijų formatą į B9 grupę, Lenkijai tapo lengviau kelti savo saugumo prioritetus bendrame NATO formate. Svarbu paminėti pastebėtas tendencijas – tame tarpe ir tai, kad B9 valstybių lyderiai susitikdavo prieš pat NATO viršūnių susitikimus. Tai rodo

¹⁴¹ Sejm Rzeczypospolitej Polski, „The Bucharest Nine discuss the security of the region in Warsaw“, žiūrėta 2023 m. balandžio 20 d.,

<https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/v4Komunikat.xsp?documentId=04235C29F8BBF6DAC12581BE003B74B6&lang=EN>

¹⁴² Ciklinės Rusijos karinių pajėgų pratybos. Liet. vakarai

¹⁴³ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „We count on decisions from the B9 and NATO summits“, žiūrėta 2023 m. balandžio 20 d., <https://www.president.pl/news/we-count-on-decisions-from-the-b9-and-nato-summits,36735>

¹⁴⁴ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „President: Poland can be a security hub for the regions“, žiūrėta 2023 m. balandžio 20 d., <https://www.president.pl/news/president-poland-can-be-a-security-hub-for-the-region,36939>

¹⁴⁵ Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland, „Minister Jacek Czaputowicz on Polish diplomacy priorities in 2019“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.gov.pl/web/diplomacy/minister-jacek-czaputowicz-on-polish-diplomacy-priorities-in-2019>

interpretuojamą šio formato naudą ir siekį apsitarti regioniniame diplomatiniam rate prieš pateikiant vienašales pozicijas pagrindiniame NATO forume. Antra, matydama grėsmę regione, Lenkija nors ir kukliai, bet visgi prisidėjo prie kitų valstybių saugumo, ypač per NATO oro policijos misijas, karinių kontingentų siuntimą į Latviją ir Rumuniją bei bendras karines pratybas. Kaip buvo paminėta, Lenkija tapo vienintele NATO valstybe, kuri atliko dvilypį veiksmą: prašėsi gauti didesnes aljanso valstybių saugumo garantijas bei skyrė savus karinius vienetus į kitas valstybes.

4.2. Lenkijos „tilto“ vykdymo politika JAV atžvilgiu

Antroje tyrimo dalyje siekiama atrasti įrodymus, jog Lenkija siekia pritraukti JAV dėmesį į regioną. Toks žingsnis yra grindžiamas antruoju operacionalizuotu teiginiu, išdėstytu teorijos dalyje¹⁴⁶. Pagal teorines prielaidas, Lenkijos vykdomos „tilto“ politikos siekis yra pritraukti didžiųjų galių dėmesį į savo atitinkamą regioną. Kitaip tariant, Lenkijos politika tiek B9, tiek JAV atžvilgiu yra susijusi ir yra keliama iš vieno bendro politikos vektoriaus. Lenkijos politika B9 regiono atžvilgiu turi būti susijusi su Lenkijos vykdoma politika JAV atžvilgiu. Todėl atliekant analizę šioje tyrimo dalyje bus ieškoma Lenkijos pastangų įtvirtinti JAV buvimą regione, teigiamų Vašingtono reakcijų į B9 aktyvumą, didėjančio ir gilėjančio įsitraukimo į regiono valstybes ir į jų saugumą. Jei Lenkijos vykdoma „tilto“ politika B9 atžvilgiu buvo sėkminga, ji turėjo efektyviai prisikviesti didžiųjų valstybių buvimą ir investicijas atitinkamai į savo regioną. Analizės atspirties tašku yra fiksuojama 2014 m. kovo mėn. įvykdyta Krymo pusiasalio okupacija.

2014 m. kovo 18 d. tuometinis JAV viceprezidentas Joe Bidenas lankėsi Varšuvoje. Obamos administracija, siekdama patikinti savo sąjungininkus rytiniame NATO sparne, surengė viceprezidento Bideno vizitus į Baltijos valstybes ir Lenkiją. Lenkijoje Bidenas teigė, jog NATO sutarties V straipsnis yra visiškai aiškus: „NATO V straipsnis yra geležinis. Tai nėra klausimas“¹⁴⁷. Tačiau viceprezidentas pasiūlė tik kuklius pažadus padėti su lenkų kariuomenės stiprinimu ir modernizacija. Lenkijos ministras pirmininkas Donaldas Tuskas visgi pabrėžė, jog Rusijos veiksmai yra „[...] realus iššūkis visam pasauliui. Tai nėra tik apie Lenkiją, ir ne tik Lenkija turi kalbėti, bet visa Europa turi kalbėti vieningu, stipriu balsu“¹⁴⁸.

Tuo metu Lenkijos pusėje matėsi nusivylimas dėl lėtos Europos Sąjungos ir Obamos administracijos reakcijos į Rusijos agresiją bei ypač lėtą derybų dėl ekonominių sankcijų Rusijai ir

¹⁴⁶ Žr. teorijos skyrių.

¹⁴⁷ Scott Wilson, „Biden in Europe to ‘reassure our allies’ over Russia’s moves in Ukraine“, The Washington Post, žiūrėta 2023 m. gegužės 1 d., https://www.washingtonpost.com/politics/biden-in-europe-to-reassure-our-allies-over-russias-moves-in-ukraine/2014/03/18/ff05b5be-ae84-11e3-9627-c65021d6d572_story.html

¹⁴⁸ Ibid.

sajungininkų saugumo stiprinimo procesą¹⁴⁹. Kovo mėnesį JAV, reaguodama į Rusijos veiksmus Ukrainoje, į Lenkiją išsiuntė 12 F-16 naikintuvų, AWACS (išankstinio įspėjimo ir mūšio valdymo) lėktuvą ir apie 450 karių¹⁵⁰. Lenkijos premjeras Tuskas interviu metu teigė, jog JAV parama NATO rytų sparnui yra nepakankama. „Žingsnis po žingsnio įgyjame kažką, bet NATO buvimo Lenkijoje didinimo tempai galėtų būti greitesni. Tai mūsų netenkina“, - teigė ministras pirmininkas¹⁵¹.

Lenkijos prezidentas vis artikuliuoja, jog atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, regionui reikalingas didesnis NATO saugumo karių buvimas regiono valstybėse¹⁵². Tuo pačiu, JAV pradėjo didelio masto karines pratybas Europoje – „Atlantic Resolve“ ir „Operation Dragoon Ride“, kurių metu testavo savo pajėgų dislokavimo į Rytų Europą logistines galimybes. Pratybų metu Lenkijoje trumpai buvo dislokuoti JAV naikintuvai F-22 ir modernios oro gynybos sistemos „Patriot“. Nors pajėgų dislokavimas turėjo būti žinia Lenkijai ir įspėjimas Rusijai, jog JAV yra pasiryžusi ginti savo saugumą, iš lenkų politikų vertinimo matoma, jog Lenkija siekė gauti žymiai daugiau pajėgų užtikrinant savo saugumą.

Verta pažymėti, jog bendradarbiavimas su JAV buvo ypač svarbus aspektas PiS partijai¹⁵³. Tuo laikotarpiu valdančioji dauguma susilaukė kritikos iš pagrindinės opozicinės partijos, ypač iš partijos lyderio Jarosławo Kaczyńskiego. PiS lyderis žiniasklaidai komentavo, jog „Lenkijai būtina siekti gilesnės ir didesnės partnerystės su JAV [...] Lenkija negali tapti „B“ klasės NATO nare“¹⁵⁴. PiS pozicija rėmėsi tuo, jog būtina koncentruotis ir siekti, kad Lenkijoje atsirastų nuolatiniai JAV arba jungtinės JAV ir Lenkijos pajėgos. Kaczyński vienu momentu netgi teigė, jog „[...] vokiškų NATO pajėgų Lenkijoje negali būti per artimiausias septynias lenkų kartas“¹⁵⁵.

Lenkijoje Obamos administracija vis dar buvo vertinama įtariai. Politinis elitas prisiminė JAV bandymus „perkrauti“ santykius su Rusija, nepaisant to, jog Maskva rodė akivaizdžius tolesnės agresyvios užsienio politikos plėtojimo signalus. Iš to sekė ir JAV sprendimas dėl priešraketinės programos atšaukimo. Ši Lenkijoje numatyta programa turėjo būti skirta užkirsti kelią balistinėms raketoms¹⁵⁶. Šios priešraketinės gynybos sistema, nors oficialiai buvo skirta gynybai nuo potencialių

¹⁴⁹ Alexander Lanoszka, „Poland in a time of geopolitical flux“ *Contemporary Politics*, 4(26), (2020): 458-474, 464; Robert Kupiecki, „The Poland-United States Security Relations In The Light Of Asymmetry Theory“ *Przegląd Strategiczny*, 9, (2016): 31-48, 37

¹⁵⁰ Zajac, 162

¹⁵¹ TVN, „Sikorski: Dwie brygady NATO w Polsce i byłbym szczęśliwy“, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://tvn24.pl/polska/sikorski-dwie-brygady-nato-w-polsce-i-bylbym-szczesliwy-ra413876-3355420>

¹⁵² Oficialna strona Prezidenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Wspólnie z Estonią solidaryzujemy się z Ukrainą“, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wydarzenia/wspolnie-z-estonia-solidaryzujemy-sie-z-ukraina.15279>

¹⁵³ Zajac, 165

¹⁵⁴ Onet, „Kaczyński: potrzebne pogłębione partnerstwo z USA“, žiūrėta 2023 m., gegužės 2 d., <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/kaczynski-potrzebne-poglebione-partnerstwo-z-usa/wy9yb>

¹⁵⁵ Newsweek, „Kaczyński: Nie życzę sobie niemieckich żołnierzy NATO na polskiej ziemi“, žiūrėta 2023 m. gegužės 1 d., <https://www.newsweek.pl/polska/jaroslaw-kaczynski-niemieckie-wojska-w-polsce-nato-newsweekpl/hnxwwjq>

¹⁵⁶ Robert Kupiecki, „The Poland-United States Security Relations In The Light Of Asymmetry Theory“ *Przegląd Strategiczny*, 9, (2016): 31-48, 37-38

raketų smūgių iš Irano, Lenkijos elito buvo matoma kaip būdas sumažinti Rusijos branduolinio arsenalo galimybes¹⁵⁷. Amerikos strateginis siekis perkelti dėmesį iš Europos į Ramiojo vandenyno regioną ir siekti būti lyderiu iš „galo“ (angl. *leading from behind*) nebuvo noriai sutiktas Varšuvoje – iš esmės tai reiškė mažėjantį JAV norą prisidėti prie Europos valstybių saugumo, kas Lenkijai buvo ypač svarbu¹⁵⁸. Be to, JAV prezidentas buvo palietęs jautrų istorinės atminties klausimą – neatsargiai pavadinęs koncentracijos stovyklas „lenkiškomis“¹⁵⁹.

2014 m. birželio mėn. Obama paskelbė apie „Europos patikinimo iniciatyvos“ (angl. *European Reassurance Initiative*; toliau ERI) sukūrimą. ERI formato rėmuose JAV turėjo finansuoti amerikiečių pajėgų veikimą Europoje, sąjunginių valstybių infrastruktūros plėtrą bei kariuomenės modernizaciją. Nepaisant programos svarbos didinant JAV buvimą Europoje, 2014 m. ERI programos biudžetas siekė tik apie 810 mln. JAV dolerių – tai yra pakankamai menka suma, turint omenyje, jog buvo numatyta visam Europos kontinentui. 2015 m. ši suma pakilo iki 1 mlrd. JAV dolerių. Tą patį mėnesį Obama lankėsi Varšuvoje. JAV prezidentas, norėdamas patikinti Lenkijos lyderius, pasirinko stiprius žodžius: „[...] užpuolimas prieš vieną yra puolimas prieš visus. [...] Lenkija niekada nebus viena [...]“. Jis taip pat teigė, jog JAV išsiųs daugiau karių į Lenkiją bei toliau gilins bendradarbiavimo lygį su karo kamuojama Ukraina. Toje pačioje žiniasklaidos konferencijoje su JAV prezidentu Komorowski pabrėžė, jog „JAV buvimas Europoje yra mūsų regiono saugumo garantas“ ir paskelbė, jog Lenkija didins biudžeto asignavimus iki 2% šalies BVP¹⁶⁰. Visgi, vasarą prasidėjus karo veiksams rytų Ukrainoje, Lenkija toliau siekė didinti spaudimą Vakarų valstybėms dėl griežtesnės pozicijos Rusijos atžvilgiu. Komorowski viename iš interviu teigė, jog „[...] nusileidimo politika niekur neveda [...]“¹⁶¹.

Nepaisant Lenkijos politikų dažnai išsakomų postulatų dėl JAV karinio buvimo Lenkijoje didinimo, Vašingtonas nuo 2014 iki 2015 m. nepriėmė sprendimo dėl nuolatinių karinių pajėgų Lenkijos teritorijoje dislokavimo. Kaip minima praeitame skyriuje, 2014 m. Velso NATO Viršūnių susitikime buvo nuspręsta įkurti aljanso greito reagavimo pajėgas, kurios turėtų pasiekti operacinę-kovinę parengtį tik 2017 m., be to, jos nebūtų nuolat dislokuotos NATO rytų sparne. ERI finansavimas leido padidinti JAV pajėgų reakcijos laiką ir lankstumą stiprinant esamas NATO pajėgas per įrangos, amunicijos ir technikos išankstinį dislokavimą (angl. *prepositioning*) bei

¹⁵⁷ Ryszard Zięba, *Poland's Foreign and Security Policy Problems of Compatibility with the Changing International Order* (Warsaw: Springer, 2020), 193

¹⁵⁸ Alexander Lanoszka, „Poland in a time of geopolitical flux“ *Contemporary Politics*, 4(26), (2020): 458-474, 464

¹⁵⁹ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „President on Barack Obama's letter“ žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.president.pl/president-komorowski/news/president-on-barack-obamas-letter.38594>

¹⁶⁰ WP Wiadomości, „Konferencja Bronisława Komorowskiego i Baracka Obamy w Belwedrze“, žiūrėta 2023 m. gegužės 1 d., <https://wiadomosci.wp.pl/konferencja-bronislawa-komorowskiego-i-baracka-obamy-w-belwedrze-6031538632942209a>

¹⁶¹ Katarzyna Domagala, „Bronisław Komorowski: „Polityka ustępowstwa prowadzi donikąd“, žiūrėta 2023 m. gegužės 1 d., [https://www.dw.com/pl/bronislaw-komorowski-polityka-ustepstwa-prowadzi-donik%C4%85d/a-17890099](https://www.dw.com/pl/bronislaw-komorowski-polityka-ustepstwa-prowadzi-donikad/C4%99pstw-prowadzi-donik%C4%85d/a-17890099)

sustiprinant sąjungininkų infrastruktūros galimybes greitai priimti papildomus vienetus¹⁶². Nors tai ir yra svarbus atgrasymo aspektas, Lenkijai šie veiksmai neatstojo nuolatinio pajėgų buvimo. Susitikime su NATO generaliniu sekretoriumi Jensu Stoltenbergu Komorowski pakartojo tikslą, jog „Lenkija laikosi savo lūkesčių, kad bendromis pastangomis rotacinis sąjungininkų pajėgų [...] buvimas mūsų teritorijoje, kurį mes labai vertiname, bus pakeistas nuolatinio buvimu“¹⁶³.

Vietoje to, didėjo JAV ir Lenkijos bendradarbiavimas karinėje pramonėje. Siekiant didinti savo atgrasymo galimybes, lenkų ir amerikiečių pusės sutarė dėl keturiasdešimties kruizinių raketų JASSM, kurių efektyvus nuotolis yra apie 370 km., pirkimo¹⁶⁴. Nors Lenkija viešai paskelbė apie norą pirkti šias raketas dar 2012 m., susitarimas buvo pasiektas tik 2014 m. gruodį. Lenkijos gynybos ministras ir viceministras pirmininkas Tomasz Siemoniak pirkimo sutarties pasirašymo metu teigė, kad šis sandoris rodo, jog „Jungtinės Valstijos tvirtai stovi mūsų pusėje“¹⁶⁵. 2015 m. Lenkijos pusė taip pat domėjosi ir sparnuotų raketų „Tomahawk“ įsigijimu, tačiau nesulaukė teigiamo atsakymo iš JAV pusės¹⁶⁶. Balandžio mėn. Lenkijos gynybos ministerija pranešė apie naujų karinių sraigtasparnių „Caracal“ pirkimą iš prancūzų koncerno Airbus už 3,5 mlrd. JAV dolerių. Šis pirkimas buvo stipriai kritikuojamas opozicinės PiS partijos būtent dėl pasirinkto tiekėjo. Laimėjusios parlamentinius 2015 metų rinkimus PiS partijos deleguotas gynybos ministras Antoni Macierewicz atšaukė Airbus kontraktą ir pradėjo naujas derybas su amerikiečių puse¹⁶⁷. Tai parodė, jog PiS vyriausybės politika buvo siekiama plėtoti glaudesnius santykius su JAV. PiS vyriausybė vėliau pasirašė kontraktą ir dėl „Patriot“ oro gynybos sistemų pardavimo – oro gynyba tuo metu buvo viena iš silpniausių rytinio sparno valstybių gynybos dedamųjų jungčių, ypač dėl savo kompleksiško ir kaštų. Tiek iki tol valdžiusi „Platforma Obywatelska“ (liet. Piliečių Platforma, toliau PO), tiek PiS sutarė, jog Rusija yra pagrindinė grėsmė Lenkijos vientisumui. Tačiau PiS akcentavo partnerystės su JAV būtinybę ir vengė gilinti santykius su, pavyzdžiui, Vokietija ar Prancūzija, kurios, iš PiS perspektyvos, siekė ekonominio dominavimo Europoje¹⁶⁸.

Lenkijos diplomatija ruošėsi ir turėjo daug vilčių artėjančiam NATO viršūnių susitikimui Varšuvoje. Tuometinis Lenkijos užsienio reikalų ministras Witold Waszczykowski per 2016 m.

¹⁶² U.S. European Command, „OPERATION ATLANTIC RESOLVE (JUNE 2015)“, žiūrėta 2023 m., gegužės 2 d., https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/sede/dv/sede170615operationatlanticresolve_/sede170615operationatlanticresolve_en.pdf

¹⁶³ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „President meets NATO secretary general“ žiūrėta 2023 m., gegužės 2 d., <https://www.president.pl/president-komorowski/news/president-meets-nato-secretary-general.39126>

¹⁶⁴ Zajac, 163

¹⁶⁵ Newsweek, „Długie kły polskich F-16: Kontrakt na pociski JASSM podpisana“, žiūrėta 2023 m. gegužės 1 d., <https://www.newsweek.pl/swiat/pociski-manewrujace-jassm-dla-f-16-cena-2014-i-jassm-er-newsweekpl/mdjjmrd>

¹⁶⁶ Polskie Radio, „Polska kupi Tomahawki? Tomasz Siemoniak: pytaliśmy Amerykanów o te pociski“, žiūrėta 2023 m. gegužės 1 d., <https://jedynka.polskieradio.pl/artyku/1397272.Polska-kupi-Tomahawki-Tomasz-Siemoniak-pytalismy-Amerykanow-o-te-pociski>

¹⁶⁷ TVN24, „Macierewicz: Airbus nie spełnił polskich propozycji związanych z offsetem“, žiūrėta 2023 m., gegužės 2 d., <https://tvn24.pl/polska/macierewicz-airbus-nie-speelnił-polskich-propozycji-związanych-z-offsetem-ra682265>

¹⁶⁸ Alexander Lanoszka, „Poland in a time of geopolitical flux“ Contemporary Politics, 4(26), (2020): 458-474, 467

metinį pranešimą Seimui akcentavo strateginių aplinkos pokyčių įtaką Lenkijos politikai: „Tikimės, kad šiandien [...] NATO sugebės prisitaikyti prie besikeičiančių saugumo sąlygų ir geopolitinės realybės. Lenkijos diplomatija negailės jėgų ir iniciatyvų aktyviai paveikti šį procesą“¹⁶⁹. Be NATO, pasak Lenkijos diplomatijos šefo, Varšuva sieks perkelti santykius su JAV į naują lygį: „Mūsų tikslas – ir toliau plėtoti bendradarbiavimą saugumo srityje su JAV [...] Anksčiau operacijos Haiytyje, Afganistane ar Irake reikalavo mūsų paramos. Šiandien būtent NATO rytinis flangas reikalauja ypatingo dėmesio“¹⁷⁰. Lenkijos prezidentas Duda pabrėžė, jog „vienas iš mūsų esminių prioritetų yra Lenkijos saugumo didinimas per NATO ir per viršūnių susitikimą Varšuvoje“¹⁷¹. Lenkijos lyderiai aljanso lyderių susitikimą Varšuvoje matė kaip ypatingą progą pasiekti Lenkijai ir regionui svarbius saugumo sprendimus.

2015 m. Lenkijos užsienio ir saugumo politika patyrė pokyčius. PiS laimėjus parlamento rinkimus bei Lenkijos prezidentu tapus jos delegeuotam Andrzej Duda, šalis suintensyvino pastangas šlietis prie JAV. Kartu, ji ženkliai pablogino santykius su ES institucijomis ir tokiomis valstybėmis kaip Vokietija. PiS vyriausybės santykiai su Obamos administracija buvo sudėtingi. Obama net keletą kartų kėlė klausimą dėl Lenkijos vidaus reformų, žiniasklaidos laisvės ir konstitucinio valdžių padalijimo aspekto – JAV prezidentas tai akcentavo net ir per NATO viršūnių susitikimą Varšuvoje¹⁷².

Rusijai palaikant įtampą regione, per šį NATO susitikimą Varšuvoje Lenkijos tikslai buvo iš dalies pasiekti. Kaip buvo minėta ankstesniame skyriuje, NATO sukūrė naują EFP pajėgų formatą, kuriam Lenkijoje apsiėmė vadovauti JAV (Lenkijai buvo skirta virš tūkstančio karių iš kelių valstybių). Tuo pačiu, 2017 m. sausį Vašingtonas nusprendė dislokuoti Lenkijoje šarvuotą brigadą ir jos vadovavimo elementą rotaciniu pagrindu. Buvo numatyta, jog ši 3,5 tūkst. karių skaičiuojanti brigada turėtų iš Lenkijos keliauti į kitas NATO rytinio sparno valstybes – pavyzdžiui, pratyboms arba reaguojant į saugumo grėsmes. 2017 m. pavasarį JAV Lenkijoje dislokavo dar papildomų pajėgų. Tuo metu, ERI tapo EDI – Europos atgrasymo iniciatyva (anlg. *European Deterrence Initiative*) amerikiečiai EDI finansavimo ir „Atlantic Resolve“ operacijos rėmuose Lenkijai priskyrė logistikos ir paramos batalioną, kuris turėtų didinti JAV ir NATO pajėgų logistinius ir vadovavimo

¹⁶⁹ PAP, „MSZ: informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2016 r. (komunikat)“, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., <https://pap-mediaram.pl/polityka-i-spolczenstwo/msz-informacja-ministra-spraw-zagranicznych-o-zadaniach-polskiej-polityki>

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Prezydent: Polska polityka zagraniczna jest i będzie aktywna“, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/prezydent-w-sejmie-wysluchal-informacji-szeffa-msz,106>

¹⁷² Michael Birnbaum, „Obama slammed Polish democracy on Friday. Here’s how Polish TV proved him right.“, žiūrėta 2023 m., gegužės 2 d., <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/07/09/obama-slammed-polish-democracy-on-friday-heres-how-polish-tv-proved-him-right/>

pajėgumus regione¹⁷³. Liepos mėnesį Elbinge buvo suformuotas šiaurės-rytų divizijos vadovavimo elementas, kuriam buvo pavaldžios visos regioninės aljanso pajėgos¹⁷⁴. Kitaip tariant, būtent iš Lenkijos teritorijos JAV pajėgos galėjo toliau projektuoti savo galią. Duda, reaguodamas į šį sprendimą, teigė, jog „Lenkijos teritorijoje turėsime realią sąjungininkų galią“¹⁷⁵.

2017 m. Donaldui Trumpui tapus JAV prezidentu, JAV ir Europos santykių dinamika pasikeitė. Pirmais prezidentavimo metais Trumpas kritiškai vertino pačius europiečius, jų išlaidas gynybai bei paties NATO kaip aljanso prasmę Amerikos interesams¹⁷⁶. Matydama didėjančią atotrūkį tarp JAV ir Europos, Lenkija dar labiau suintensyvino pastangas įtvirtinti JAV dėmesį ir buvimą Lenkijoje. Pirmojo Trumpo vizito metu Varšuvoje 2017 m. liepą Duda per pranešimą žiniasklaidai teigė, jog „[...] bendradarbiavimas su JAV bus pastatytas ant „win-win“ principo, tai yra to, kad bendradarbiavimas būtų naudingas ir JAV, ir mūsų regiono valstybėms“¹⁷⁷. Toks pasakymas aiškiai referavo į tariamąją Trumpo politikos vykdymo būdą, kuriuo buvo ypač stipriai pabrėžiama nauda JAV pusei. JAV prezidentas apsilankė ir Trijų jūrų iniciatyvos formato posėdyje. Jei B9 formatas buvo skirtas gilinti bendradarbiavimą saugumo ir gynybos srityje, Trijų jūrų formato diskusijos buvo skirtos prekybos ir investiciniais klausimams aptarti. Trumpas palaikė šio formato tikslą, ypač matant, jog šis ekonominis 12 valstybių formatas siekė gilinti ekonominį ir prekybos bendradarbiavimą tarp pačių regiono valstybių ir tarp JAV¹⁷⁸. Trumpas teigė, jog JAV „sveikina jūsų iniciatyvą plėsti infrastruktūrą. Džiaugiamės šia istorine galimybe pagilinti ekonominę partnerystę su Jūsų regionu“¹⁷⁹. 2017 m. Trumpo administracija pažadėjo, jog parems šį projektą ir finansiškai – jos buvo numatyta skirti apie 1 mlrd. JAV dolerių, tačiau suma buvo skirta tik po trijų metų¹⁸⁰.

Netrukus Duda paskelbė, jog Lenkija padidins valstybės biudžeto asignavimus krašto gynybai iki 2,5% BVP iki 2030 metų¹⁸¹. Pernelyg mažos išlaidos gynybai bei per didelis naudojimas JAV

¹⁷³ 1st Lt. Mark Schneider, „16th Sustainment Brigade doubles Atlantic Resolve sustainment capabilities“, U.S. Army, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d.,

https://www.army.mil/article/185926/16th_sustainment_brigade_doubles_atlantic_resolve_sustainment_capabilities

¹⁷⁴ Ryszard Zięba, Poland's Foreign and Security Policy Problems of Compatibility with the Changing International Order (Warsaw: Springer, 2020), 194

¹⁷⁵ DELFI.PL, „Prezydent RP o szczybie: NATO i Polska odniosły sukces“, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d.,

<https://www.delfi.lt/pl/polityka/prezydent-rp-o-szczybie-nato-i-polska-odniosly-sukces-71776690>

¹⁷⁶ Ryszard Zięba, Poland's Foreign and Security Policy Problems of Compatibility with the Changing International Order (Warsaw: Springer, 2020), 116

¹⁷⁷ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Donald Trump: Nigdy nie byliśmy bliżsi Polski, niż w tej chwili PL/ENG“, žiūrėta 2023 m. gegužės 4 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/spotkanie-prezydentow-polski-i-usa-.647>

¹⁷⁸ Zięba, 117

¹⁷⁹ Zięba, 117

¹⁷⁹ U.S. Embassy & Consulates in Russia, „Remarks by President Trump at the Three Seas Initiative Summit“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://ru.usembassy.gov/remarks-president-trump-three-seas-initiative-summit/>

¹⁸⁰ The Warsaw Institute Review, „Poland-U.S. Cooperation In The Years 2016-2020. Facts And Figures“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://warsawinstitute.review/news-en/poland-u-s-cooperation-in-the-years-2016-2020-facts-and-figures/>

¹⁸¹ Jakub Palowski, „F-22 over Warsaw. President: Poland to Accelerate the Defence Spending Boost“, Defence24, žiūrėta 2023 m., gegužės 4 d., <https://defence24.com/defence-policy/f-22-over-warsaw-president-poland-to-accelerate-the-defence-spending-boost>

teikiamomis saugumo garantijomis buvo vieni iš kertinių prezidento Trumpo kritikos europiečiams dėmenų. Lenkijos užsienio reikalų ministras Witold Waszykowski teigė, jog „Amerikos ginkluotosios pajėgos tampa vis reikšmingesniu Vidurio Europos saugumo veiksmu. 2017 m. tęsime veiklą, kuria siekiama padidinti jų buvimą Lenkijoje“¹⁸². Ministras pabrėžė, jog Lenkija imasi visų galimybių aktyviau veikti diplomatinėje erdvėje ir sieks užkirsti kelią Lenkijos ignoravimui politinėje arenoje. „Niekada daugiau Miuncheno ar Jaltos“, teigė ministras¹⁸³.

Per pirmus dvejus prezidentavimo metus Trumpas ne vieną kartą buvo išsakęs savo abejones dėl NATO aljanso svarbos JAV interesams, argumentuodamas, jog V straipsnis turėtų įpareigoti JAV ginti užpultą valstybę tik tuo atveju, tik jei ši skiria pakankamai lėšų gynybai¹⁸⁴. Būtent tokiam politiniame kontekste 2018 m. rugsėjį Andrzej Duda pirmąjį kartą per savo kadenciją lankėsi Vašingtone. To vizito metu Lenkijos pusė išgirdo teigiamų atsiliepimų apie Trumpo simpatiją Lenkijai ir jos vykdomai politikai¹⁸⁵. Lenkijos pusė vėl buvo pakartojusi savo tezę: „norime, kad Lenkijos saugumą sustiprintų nuolatinis JAV kariuomenės buvimas“¹⁸⁶. Duda atnaujino Lenkijos planus kelti biudžeto asignavimus krašto gynybai ir patikslino, jog Lenkija sieks išleisti gynybai 2,5% nuo valstybės BVP iki 2024 metų – prezidentas planuotą didinimo įgyvendinimo terminą paankstino bent 6 metais¹⁸⁷. Tačiau netikėtai vizito metu Duda be pradinių derybų pasiūlė idėją įkurti pirmą nuolatinę JAV pajėgų bazę Lenkijos teritorijoje. Ji turėtų vadintis „Fort Trump“, o Lenkijos pusė apmokėtų infrastruktūros statybų kaštus. Tokia idėja buvo iškelta netikėtai ir nepasitarus su sąjungininkais¹⁸⁸, akivaizdžiai norint gauti Trumpo prielankumą. Duda klausimų ir atsakymų sesijos žiniasklaidos atstovams metu pakomentavo bazės statymo kaštų klausimą: „jeigu jie nesutaps su Pentagono atstovų skaičiavimais, galiu užtikrinti, kad susitvarkysime – jie gali būti ramūs, kad infrastruktūra bus parengta pagal jų lūkesčius“¹⁸⁹.

To vizito metu Duda ir Trumpas pasirašė deklaraciją dėl strateginio bendradarbiavimo. Dokumentas savo turiniu liko per daug neįpareigojantis, tačiau pabrėžia kelis svarbius dalykus. Dokumente keliskart minima regioninio bendradarbiavimo svarba: „Mūsų vyriausybės aktyviai dirbs,

¹⁸² TVN24, „Nigdy więcej Monachium i Jałty". Szef MSZ przedstawił cele polityki zagranicznej“, žiūrėta 2023 m., gegužės 4 d., <https://tvn24.pl/polska/expose-szefa-msz-witolda-waszykowskiego-cele-polityki-zagranicznej-ra714129-2446016>

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ Ben Jacobs, „Donald Trump reiterates he will only help Nato countries that pay 'fair share'“, The Guardian, žiūrėta 2023 m. gegužės 4 d., <https://www.theguardian.com/us-news/2016/jul/27/donald-trump-nato-isolationist>

¹⁸⁵ Trump White House Archive, „Remarks by President Trump and President Duda of the Republic of Poland in Joint Press Conference“, žiūrėta 2023 m., gegužės 4 d., <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-president-duda-republic-poland-joint-press-conference/>

¹⁸⁶ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Konferencja prasowa Prezydenta RP w Nowym Jorku“, žiūrėta 2023 m. gegužės 4 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/konferencja-prasowa-prezydenta-rp-w-nowym-jorku.3738>

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ Ryszard Zięba, 117

¹⁸⁹ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Konferencja prasowa Prezydenta RP w Nowym Jorku“, žiūrėta 2023 m. gegužės 4 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/konferencja-prasowa-prezydenta-rp-w-nowym-jorku.3738>

kad užpildytų neišnaudotą potencialą, įskaitant Trijų jūrų iniciatyvą, kuri padės siekti šių tikslų su šio Europos regiono šalimis¹⁹⁰. Deklaracijoje taip pat be konkrečių pažadų buvo pažymėta, jog „Lenkija ir Jungtinės Valstijos įsipareigoja iširti galimybes padidinti JAV karinį buvimą Lenkijoje ir intensyvins konsultacijas, siekdamos nustatyti šios idėjos įgyvendinamumą“¹⁹¹. Lenkijos užsienio reikalų ministras Czaputowicz žiniasklaidai argumentavo, kad „mūsų ir Europos interesas yra tai, kad žemyne būtų dislokuoti JAV kariai ir branduoliniai ginklai“¹⁹².

2019 m. Czaputowicz savo ataskaitoje Lenkijos Seimui minėjo, kad pastarųjų metų Lenkijos diplomatiniai prioritetai buvo skirti kuo labiau įtvirtinti JAV karinį buvimą ir paramą Lenkijai¹⁹³. Tai buvo būtina sąlyga tam, kad Lenkija pati taptų saugumo centru regione. Czaputowicz aiškiai apibrėžė ir santykių su JAV svarbą bendresnei užsienio Lenkijos politikai: „**Mūsų siekis būti NATO ir JAV karinio buvimo regione šerdimi yra realus**“¹⁹⁴.

2019 metais JAV ir Lenkijos prezidentai pasirašė dar vieną dokumentą, pagal JAV pajėgų skaičiai Lenkijos teritorijoje turėjo padidėti tūkstančiu. Dokumente buvo sutarta, jog JAV įkurs keletą karinių objektų – divizijos vadavietę Poznanėje, pagrindinė pratybų vietą Drawsko Pomorskie vietovėje, JAV oro pajėgų portą Vroclave, bepiločių orlaivių eskadrilę Laske, logistinį batalioną Povidzėje. Dalis kovinių sraigtasparnių brigados bei specialiųjų pajėgų bazės bus įkurta Povidzėje ir Liublinece¹⁹⁵. Šios pajėgos Lenkijoje turėtų veikti rotaciniu pagrindu. Nors susitarimas nepatenkino Lenkijos ilgalaikio sieko gauti JAV pajėgas nuolatiniam buvimui Lenkijos teritorijoje, tai buvo vienas iš reikšmingiausių Trumpo administracijos sprendimų, kurie prisidėjo ne tik prie Lenkijos ir artimiausio regiono, bet ir Europos saugumo.

Nepaisant to, jog Trumpas per savo kadenciją ne vieną kartą buvo išsakęs kritiką NATO aljansui bei sąjungininkams dėl per mažų išlaidų gynybai (be to, jis turėjo daug klausimų keliančius asmeninius santykius su Rusijos prezidentu Vladimiru Putinu), Trumpo administracija vykdė politiką, per kurią tiesiogiai prisidėjo prie Europos valstybių saugumo. Pavyzdžiui, Trumpo administracija ir gynybos departamentas net keletą kartų buvo padidinę EDI finansavimą: 2015 m. ši

¹⁹⁰ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Safeguarding freedom, building prosperity through Poland-US Strategic Partnership“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d.,

<https://www.president.pl/news/safeguarding-freedom-building-prosperity-through-poland-us-strategic-partnership,36807>

¹⁹¹ Ibid

¹⁹² Spiegel, „Polens Außenminister für US-Atomwaffen in Europa“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d.,

<https://www.spiegel.de/politik/ausland/inf-abkommen-polnischer-aussenminister-fordert-us-atomraketen-in-europa-a-1251157.html>

¹⁹³ Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland, „Minister Jacek Czaputowicz on Polish diplomacy priorities in 2019“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.gov.pl/web/diplomacy/minister-jacek-czaputowicz-on-polish-diplomacy-priorities-in-2019>

¹⁹⁴ Ibid

¹⁹⁵ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Joint Declaration on Advancing Defense Cooperation“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.president.pl/news/joint-declaration-on-advancing-defense-cooperation,37053>

suma siekė 1 mlrd. JAV dolerių, o 2019 m. – jau 6,5 mlrd. dolerių¹⁹⁶. Finansavimo augimas lėmė didesnę ir aktyvesnę JAV karių buvimą, infrastruktūros kūrimą Lenkijoje ir kitose Europos valstybėse. 2020 m. Lenkijoje, Vokietijoje ir Baltijos valstybėse vyko didžiausios karinės pratybos nuo Šaltojo karo laikų – jose dalyvavo apie 20 tūkst. JAV karių ir apie 15 tūkst. kitų sąjungininkų karių. Lenkijos gynybos ministerija šias pratybas apibūdino taip: „tai pratybos, kurios pirmiausia tobulina Lenkijos ginkluotųjų pajėgų karių įgūdžius. Šios pratybos stipriai lemia Lenkijos ir NATO rytinio flango saugumą“¹⁹⁷.

2020 m. birželį Duda vėl lankėsi Vašingtone, kur susitiko su Trumpu Baltuosiuose rūmuose. Tuo metu NATO sąjungininkus neramino Trumpo neseniai paskelbtas sprendimas ženkliai mažinti JAV karių skaičių Vokietijoje – Trumpas iš šalies norėjo išvesti apie 12 tūkst. karių¹⁹⁸. Duda žiniasklaidai teigė, jog „lenkų kariai stovi petys į petį su amerikiečių kariais, kartu liejome kraują Irake ir Afganistane. Dėkojame, kad galime pasikliauti Jungtinėmis Valstijomis“¹⁹⁹. Duda konferencijoje teigė, kad Lenkija yra pasirengusi priimti daugiau JAV karių, bet pabrėžė, jog JAV pajėgų išvedimas iš Vokietijos nestiprina Europos ir regiono saugumo: „tai labai pakenktų Europos saugumui, todėl manome, kad JAV kariams likti Europoje yra labai protinga“²⁰⁰. Trumpas tuo metu pagyrė Lenkiją, teigdamas, kad ši yra tik viena iš 8 valstybių, kurios skiria pakankamai lėšų savo gynybai. Trumpas netikėtai užsiminė, jog dalis JAV pajėgų galės būti perkeltos į Lenkiją: „kai kurie grįš namo, kiti – į kitas vietas, bet Lenkija būtų viena iš tų kitų vietų Europoje“²⁰¹. Šis JAV prezidento administracijos sprendimas nėra naudingas NATO rytų sparnui, kadangi kilus krizei Vokietijoje esančios pajėgos galėtų iš karto veikti operaciniame teatre²⁰².

Apibendrinant antrąjį tyrimo skyrių, galima pažymėti kelis svarbius akcentus. Visų pirma, matoma, jog nagrinėtu laikotarpiu Lenkija dėjo dideles pastangas norėdama įtraukti JAV į savo nacionalinį saugumą. Lenkijos „tilto“ kūrimo politikos strategija JAV atžvilgiu iš esmės buvo sutelkta

¹⁹⁶ Artur Kacprzyk, „The European Deterrence Initiative: Record and Perspectives“, PISM, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., https://pism.pl/publications/The_European_Deterrence_Initiative_Record_and_Perspectives

¹⁹⁷ Ministry of National Defence, „The largest military exercise in years has started - DEFENDER-Europe 20“ žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.gov.pl/web/national-defence/the-largest-military-exercise-in-years-has-started---defender-europe-20>

¹⁹⁸ Phil Stewart, Idress Ali, „U.S. to withdraw about 12,000 troops from Germany but nearly half to stay in Europe“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.reuters.com/article/us-usa-trump-germany-military-idUSKCN24U20L>

¹⁹⁹ RP, „Po rozmowach w Białym Domu: Polska i USA zacieśniają współpracę“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.rp.pl/kraj/art8898271-po-rozmowach-w-bialym-domu-polska-i-usa-zaciesniaja-wspolprace>

²⁰⁰ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Wypowiedź Prezydenta RP po spotkaniu z Prezydentem USA w Białym Domu [PL/EN]“ žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/wypowiedz-prezydenta-rp-po-spotkaniu-z-prezydentem-usa-w-bialym-domu-plen,4299>

²⁰¹ Jonathan Lemire, Deb Riechmann, „Trump: Poland to get some US troops withdrawn from Germany“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://apnews.com/article/europe-virus-outbreak-donald-trump-ap-top-news-germany-d6ebba9dfb5f500775a24a9d479e1d9c>

²⁰² Justyna Gotkowska, „USA – Niemcy – wschodnia flanka NATO. Transformacja amerykańskiej obecności wojskowej w Europie“, Ośrodek Studiów Wschodnich, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2020-08-14/usa-niemcy-wschodnia-flanka-nato-transformacja-amerykanskej>

ties kuo daugiau saugumo garantijų gavimo – pavyzdžiui, karių ir pajėgų išdėstymo Lenkijoje forma. Tuo pačiu, kaip rodo atilakta analizė, Lenkijai buvo svarbus ir regioninis aspektas. Bent keletą kartų per aukščiausio lygio susitikimus ir viešas deklaracijas Lenkija siekė pritraukti JAV karinės pajėgas ne tik į Lenkijos teritoriją, bet ir į regiono sąjungininkų valstybės. Lenkijos oficialių pareigūnų naratyve daugiausia dominavo poreikis skirti didesnius saugumo resursus Lenkijai – tai buvo stengiamasi pasiekti per ginkluotės pirkimų sandorius, bendro regiono pozicijos perteikimo tokiuose diskusijų forumuose kaip NATO viršūnių susitikimai. Net nepaisant JAV kritikos Lenkijos valdančiųjų vidaus politikai, JAV išliko pagrindiniu Lenkijos užsienio politikos adresatu. Kaip rodo analizė, JAV turėjo būti bendro regiono saugumo garantu, tuo tarpu Lenkija šitame kontekste tapo vidurine grandimi. Kaip buvo paminėta, tiek Lenkijos prezidentas, tiek kiti aukšto rango pareigūnai buvo pakartoję Varšuvos siekį tapti JAV buvimo Europoje centru. Nors ir subtiliai, Lenkijos vaidmuo regiono politikoje rėmėsi idėja, jog JAV teikiamos saugumo garantijos Lenkijai turi skleisti toliau – Lenkija turėjo savotiškai tapti JAV galios ir saugumo projekcijos pratęsimu (angl. *extension*) toliau į regioną. Galiausiai, ši strategija buvo paremta Lenkijos idėja, jog tuo atveju, jei kiltų konfliktas tarp Lenkijos ir Rusijos, JAV būtų automatiškai ir besąlygiškai įtraukta bei priversta stoti į Lenkijos pusę.

4.3. Teorijos prielaidų vertinimas

Susisteminius empirinę Lenkijos užsienio politiką B9 ir JAV atžvilgiu analizę, pastebimas įdomus rezultatas. Žvelgiant į atrinktus duomenis per teorines prielaidas, matoma, jog Lenkija iš tiesų vykdė „tiltinimo“ politiką. Didėjant saugumo dilemai, Lenkija, kaip vidutinė galia, ryžosi vykdyti savipagalbą, tiek per užsienio politiką B9 atžvilgiu, tiek per užsienio politiką JAV atžvilgiu:

1) Visų pirma, 2014 m. Lenkija demonstravo aiškų siekį suburti regiono valstybes. Tam buvo kelios priežastys. Pirmiausia, Lenkija akcentavo bendros regiono darbotvarkės būtinumą. Didėjant saugumo iššūkiams, Lenkijai buvo svarbu užsitikrinti NATO ir JAV paramą – tai yra panašus tikslas, kokį turėjo kitos regiono valstybės. Antra, Varšuva rodė poreikį didinti tarpusavio bendradarbiavimą gynybos ir saugumo politikos srityse. Tam buvo vykdomos skirtingų lygių susitikimai, konsultacijos, bendros karinės pratybos. Trečia, Lenkija įsitraukė į kitų valstybių saugumą – pati skyrė savo karinius išteklius ir taip prisidėjo prie kitų valstybių saugumo. Lenkija tapo įdomiu atveju, kai valstybė tuo pat metu ne tik prašėsi gauti daugiau sąjungininkų karių į savo teritoriją, bet ir pati skyrė savo karinius resursus.

2) Tyrime išryškintos aktyvios Lenkijos pastangos suartėti su JAV. Lenkijos pagrindinis tikslas santykiuose su JAV buvo kuo stipriau įtvirtinti JAV buvimą Lenkijos saugumo architektūroje bei iš jos išgauti kuo tvirtesnes saugumo garantijas. Lenkija tokią politiką vykdė per keletą skirtingų žingsnių. Po 2014 m. Lenkijos valdantieji siekė pertransformuoti JAV pajėgas, kurios Lenkijoje buvo dislokuotos, iš rotacinio į nuolatinį buvimą. Pasikeitus Lenkijos valdančiajai partijai ir prezidentui,

Varšuva dar labiau suintensyvino savo dialogą su Vašingtonu. Šiam dialogo plėtrai buvo daromos tam tikros nuolaidos, o JAV prioretizavimas pasireiškė per ginkluotės pirkimus, vizitus, ypač draugiškų santykių palaikymą nepaisant kritikos Lenkijos vidaus politikos procesams.

Matoma, jog Lenkija iš tiesų vykdė dvilypę politiką – ir angažavosi į regiono saugumą, ir siekė išgauti kuo daugiau iš savo santykių su JAV. Pagal teorinio modelio prielaidas, Lenkijos reakciją į **didėjančią saugumo dilemą buvo iš esmės kylanti iš savipagalbos aksiomos**. Šiuo tyrimu, rodoma, jog Lenkijos savipagalba vyko per politiką į išorę. Matant, kad neužteks pačios savo jėgos, vidutinė galia, Lenkija, vykdė angažavimosi į regioną politiką, bei tuo pačiu metu, vykdė aktyvią politiką JAV atžvilgiu.

Lenkijos santykiai su amerikiečiais, kaip rodo analizė ir kaip ne vieną kartą minėjo Lenkijos politikai, iš esmės rėmėsi jos noru tapti saugumo centru, iš kurio saugumas būtų perteikiamas toliau. Buvo aktyvios Lenkijos pastangos sutelkti B9 regioną ir pristatyti regioninio bendradarbiavimo rezultatus kaip patrauklius ir vertingus JAV pusei ir interesams. Tas pasireiškė ypač akivaizdžiai per Dudos ir Trumpo prezidentavimo laikotarpius. Trumpo administracijos *modus operandi* rodė, jog Lenkija savo aktyvumu regione gali iš esmės išlošti tam tikrus sau naudingus sprendimus, net jei Trumpo administracijos sprendimai kenkė Europos saugumui. Kuomet aktyvėjo B9 bendradarbiavimas, šalių išlaidos gynybai bei bendri projektai, Trumpo administracija didino finansavimo šaltinius bei karinį buvimą Lenkijoje ir regione.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima teigti, jog Lenkijos 2014-2020 m. laikotarpiu vykdyta politika atitinka „tilto“ teorinį modelį ir logiką. Iš to seka, kad darbe iškelta hipotezė – Lenkija siekia tapti saugumo garantu regione tam, kad užsitikrintų didesnę JAV palaikymą – **pasitvirtina**. Remiantis atliktu tyrimu galima teigti, jog 2014-2020 m. Lenkijos vykdyta politika rėmėsi dvilypiu principu: tuo, kad būtų galima kuo labiau įtvirtinti saugumą sau ir regionui (JAV atžvilgiu); bei tuo, kad kuo stipriau susieti regiono valstybes bendram tikslui ir tuo užsitikrinti didesnę JAV palaikymą (B9 atžvilgiu).

Išvados

Šiame magistriniame darbe buvo siekiama parodyti, kad Lenkijos politikos JAV ir Bukarešto Devyneto formato valstybių atžvilgiu yra tarpusavyje susijusios bei viena nuo kitos priklausomos. Darbo įvade iškelta problematika atskleidė, jog Lenkija, kaip vidutinė galia užima du skirtingus vaidmenis ir funkcijas – regione ji vykdo saugumo tiekėjo politiką, kartu užimdama saugumo vartotojo poziciją, ypač iš JAV perspektyvos. 2014-2020 m. laikotarpiu Lenkija siekė mobilizuoti regioną, suvienodinti regiono valstybių pozicijas. Tai ji padarė įkurdama Bukarešto devyneto diplomatinį konsultacijų formatą. Galiausiai, Lenkija, nors ir susidurdama su kariuomenės modernizacijos ir plėtros problemomis, pati skyrė savo karinius resursus kitoms valstybėms – tai rodo

Baltijos oro erdvės patruliavimas, karinių kontingentų siuntimas į Latviją bei Rumuniją. Tuo pačiu metu, Lenkija siekė gauti kuo didesnes saugumo garantijas iš JAV – amerikiečių kariai netgi pagal lenkų strateginius dokumentus yra laikomi Lenkijos saugumo garantu. Nepaisant šių dviejų politikos krypčių skirtumų, Lenkija vienu metu aktyviai siekė vykdyti jas abi.

Siekiant išanalizuoti Lenkijos politiką 2014-2020 m. laikotarpiu ir suprasti šios politikos tarpusavio ryšį, darbe buvo iškelta hipotezė – Lenkija siekia tapti saugumo garantu regione tam, kad užsitikrintų didesnę JAV palaikymą. Iškelta hipotezė suponavo ir nustatytą darbo tikslą – paaiškinti, kaip Lenkija mato, formuoja ir suderina savo saugumo politiką atsižvelgiant į du atskirus veiksnius: saugumo tiekėjo ir saugumo gavėjo vaidmenis. Iš esmės buvo siekiama parodyti, kad Lenkijos politikos JAV ir B9 regiono atžvilgiu buvo tarpusavyje susijusios. Tam, kad būtų įmanoma pasiekti šį tikslą, pirmiausia buvo suformuluotos ir konceptualizuotos „tilto“ modelio prielaidos. Šio modelio pagrindas remiasi realizmo teorine paradigma, teigiančia, kad valstybės operuoja siekdamos didesnio saugumo bei pasitelkdamos skirtingas savipagalbos strategijas. „Tilto“ politikos strategija pabrėžia, jog, iš esmės, valstybės gali perkelti savipagalbos principą į išorę ir vykdyti politiką, kuri apjungia didžiąsias galias ir regioną. Atsispiriant nuo šių teorinio pagrindo, darbe buvo operacionalizuotas teorinio prielaidų modelis. Lenkija, jausdama didėjančią saugumo dilemą vykdė „tiltinimo“ politiką: Lenkija kartu įtraukė B9 regiono valstybę ir tuo pačiu metu vykdė aktyvią politiką JAV atžvilgiu. Pasinaudojant atvejo studijos tyrimo strategija, buvo iširta 2014-2020 m. laikotarpio Lenkijos politika B9 ir JAV atžvilgiu.

Susisteminus ir išanalizavus empirinę medžiagą galima pastebėti, jog Lenkijos politikos JAV ir B9 regiono atžvilgiu išties buvo susijusi ir rėmėsi panašiomis prielaidomis. Lenkijos bandymas vykdyti „tilto“ politiką buvo, visų pirma, nukreiptas siekiu gauti kuo daugiau saugumo pačiai sau. Kaip rodo atliktas tyrimas, didėjant saugumo dilemai, t. y. augant Rusijos grėsmei, Lenkija pradėjo vykdyti regiono konsolidavimo politiką. Pagrindinis Lenkijos prioritetas 2014 m., kaip rodo analizė, buvo siekti kuo daugiau NATO valstybių ir JAV karių, dislokuotų savo teritorijoje. Tam pasiekti Lenkija pradėjo aktyvius diplomatinis veiksmus, pirmiausia dvišaliu pagrindu, vėliau – ir daugiašaliu formatu. Ji išsikėlė tikslą suvienodinti regiono poziciją link panašaus sieko – didesnio NATO įsitraukimo į NATO rytų sparno valstybių saugumą. Ne kartą Lenkijos lyderiai kartojo, jog siekiant teigimų sprendimų saugumo sferoje, regionui būtina veikti kartu. Tokį politikos įgyvendinimą gerai rodo B9 lyderių susitikimų metas – bent keletą kartų buvo susitikta prieš pat NATO viršūnių susitikimus. Kartu Lenkija vykdė aktyvią politiką JAV atžvilgiu. Vizitų, susitikimų ir bendrų deklaracijų pasirašymo metu Lenkijos valdantieji siekė kuo stipriau įtraukti JAV į Lenkijos saugumą. Lenkijos politika buvo sąmoningai pakreipta link kiek įmanoma didesnio JAV karių skaičiaus savo teritorijoje dislokavimo. Tokią politikos kryptį Lenkija vykdė per aktyvią diplomatiją, ginkluotės pirkimus ar net šliejimąsi per pataikavimą (pvz., „Fort Trump“ iniciatyva). Abi šios

politikos turėjo aiškų tikslą. B9 regiono konsolidavimo (pozicijų derinimas, Lenkijos angažuotumas į B9 valstybių saugumą) politika turėjo leisti efektyviau pristatyti savo darbotvarkę ir tikslus bendrame NATO forume. Politika JAV atžvilgiu turėjo didinti regiono ir pačios Lenkijos saugumą.

Ši studija prisideda prie „tilto“ teorinio modelio tyrimų. Naudojant atvejo studijos strategiją, pasiremiant teorinėmis prielaidomis, bei empirinio stebėjimo atveju buvo parodyta, jog „tilto“ modelis turi aiškinamąją galią. Kaip rodo dviejų tyrimų dalių dalinės išvados, yra pastebimas ryšys tarp Lenkijos vykdomos politikos JAV ir B9 regionu. Tyrimas atskleidžia, jog Lenkija, norėdama didesnio saugumo, vykdo dvilypę politiką. Šios dviejų lygių politikos atskleidžia, jog Lenkijos noras būti saugumo centru iš esmės reiškia, jog Lenkija nori matyti save kaip valstybę, iš kurio saugumas yra tęsiamas toliau į regioną. Lenkija iš tiesų vykdė „tilto“ politiką ir siekė būti ir saugumo tiekėju, ir saugumo gavėju.

Būtina pastebėti, jog šis darbas turi tam tikrų ribotumų. Dėl gan trumpo empirinio stebėjimo laikotarpio ir siauros atvejo studijos metodologijos, neįmanoma pilnai suprasti Lenkijos saugumo ir užsienio politikos tendencijų ir pokyčių. Pasirinkus ilgesnį stebėjimo laikotarpį būtų įmanoma visapusiškai apžvelgti Lenkijos politikos tąsą, ypač laikotarpį prieš 2014 m. Rusijos įvykdytą Krymo okupaciją. Tuo pačiu, Lenkijos politikos analizė 2022 m. prasidėjus Rusijos pilno masto karui prieš Ukrainą gali parodyti išskirtinius Lenkijos aktyvumo ir angažuotumo aspektus. Pasirinkus ilgesnį laikotarpį būtų įmanoma spręsti ir rasti pagrindines varomąsias Lenkijos užsienio ir saugumo politikos jėgas, tendencijas ir strateginę kultūrą. Taip pat šiame darbe gan mažai dėmesio skirta Lenkijos politikai Europos Sąjungos, Vokietijos, Prancūzijos ir NATO aljanso atžvilgiu. Tad pasirinkus kitus Lenkijos politikos adresatus, galima būtų pamatyti JAV svarbą Lenkijos suvokime. Be to, įmanoma analizuoti Lenkijos politiką per kitus tarptautinių santykių teorinius rėmus, pavyzdžiui, liberalizmą (atskleidžiant gilesnius bendradarbiavimo priežastinius ryšius), konstruktyvizmą (atskleidžiant Lenkijos konstruojamą vaidmenį regione) ar saugumizavimo (atskleidžiant grėsmių suvokimo būdus). Šiame darbe nėra minimi kiti svarbūs veiksniai, kurie galėtų turėti pakankamą aiškinamąją galią – nėra apžvelgiami kultūriniai, ekonominiai saitai. Be to, buvo skirta mažai dėmesio pačios Lenkijos vidaus politikos debatams ir politikos pokyčiams, ypač turint omenyje, jog 2015 m. pasikeitė šalies prezidentas ir Seimas.

Įvertinus Lenkijos vykdomą politiką JAV ir B9 atžvilgiu būtų verta tęsti tyrimus, siekiančius įvertinti pačios užsienio politikos sėkmę bei tai, kaip tą politiką priėmė pačios JAV ar B9 valstybės. Tai sudaro prielaidas tolimesniems tyrimams. Įmanomas kitų tyrimų kampas galėtų remtis Lenkijos vidaus politikos įtaka jos vykdomai užsienio politikai, JAV ir B9 reakcijomis į Lenkijos vykdomą politiką ar Lenkijos politiką ES ar NATO kaip organizacijų atžvilgiu. Atsispiriant nuo šio darbo, būtų verta tęsti tyrimus Lenkijos užsienio ir saugumo politikos eigos po 2022 m. vasario 24 d. tematika. Svarbu pabrėžti, jog vasario 24 d. įvykiai galimai iš esmės pakeitė NATO rytinio sparno saugumą,

kas sukuria naują terpę ateities tyrimams, parodant Lenkijos siekį tapti regiono saugumo tiekėju, ir tuo pačiu – saugumo gavėju.

Literatūros sąrašas

1. Abadi, Cameron, „Adam Tooze: How Poland Became an Economic Powerhouse“, Foreign Policy, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://foreignpolicy.com/2023/02/25/adam-tooze-poland-economic-powerhouse-communism/>
2. Agnieszka Bieńczyk-Missala, „POLAND’S FOREIGN AND SECURITY POLICY: MAIN DIRECTIONS” *Revista UNISCI*, 40, (2016): 101-117
3. Andrzej Tuz „NATIONAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF POLAND“, *War Studies University Scientific Quarterly*, 1(114), (2019):5-19
4. Banasik, Mirosław, „Bucharest Nine In The Process Of Strategic Deterrence On Nato’s Eastern Flank“ *The Copernicus Journal of Political Studies*, 1, (2021): 27-53
5. BBC, „Poland, Ukraine and Lithuania form joint military unit“, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://www.bbc.com/news/world-europe-29284548>
6. Birnbaum, Michael, „Obama slammed Polish democracy on Friday. Here’s how Polish TV proved him right.“, žiūrėta 2023 m., gegužės 2 d., <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/07/09/obama-slammed-polish-democracy-on-friday-heres-how-polish-tv-proved-him-right/>
7. Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, „Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2020”, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf
8. Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, „Postanowienie o użyciu PKW ORLIK 6 w misji Baltic Air Policing”, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/aktywnosci-prezydenta/6255,Postanowienie-o-uzyciu-PKW-ORLIK-6-w-misji-Baltic-Air-Policing.html>
9. Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, „Prezydenci chcą wzmocnić wschodnią flankę NATO”, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/5708,Prezydenci-chca-wzmocnic-wschodnia-flanke-NATO.html>
10. Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, „Prezydent RP na pożegnaniu PKW Orlik: "Przed wszystkim solidarność i bezpieczeństwo"”, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/5492,Prezydent-RP-na-pozegnaniu-PKW-Orlik-quotPrzed-wszystkim-solidarnosc-i-bezpiecz.html?search=5786758>
11. Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, „Raport: „Bezpieczeństwo Europy Środkowej po aneksji Krymu: wzmocnienie flanki wschodniej NATO”, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/5454,Raport-Bezpieczenstwo-Europy-Srodkowej-po-aneksji-Krymu-wzmocnienie-flanki-wscho.html?search=66543127568891>
12. Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, „Wystąpienie Szefa BBN na konferencji „Przyszłość bezpieczeństwa europejskiego”, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/5563,Wystapienie-Szefa-BBN-na-konferencji-Przyszlosc-bezpieczenstwa-europejskiego.html?search=5213216703290>

13. Chang ,Felix K., „At the Double: Poland’s Military Expansion“, Foreign Policy Research Institute, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.fpri.org/article/2022/01/at-the-double-polands-military-expansion/>
14. Defence24, „Anakonda 2014: 12 tysięcy żołnierzy na polskich poligonach“, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://defence24.pl/geopolityka/anakonda-2014-12-tysiecy-zolnierzy-na-polskich-poligonach>
15. DELFI, „Anakonda - 2014. Największe międzynarodowe ćwiczenia wojskowe w Polsce“, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., <https://www.delfi.lt/pl/aktualia/polska/anakonda-2014-najwieksze-miedzynarodowe-cwiczenia-wojskowe-w-polsce.d?id=65928430>
16. DELFI.PL, „Prezydent RP o szczycie: NATO i Polska odniosły sukces“, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., <https://www.delfi.lt/pl/polityka/prezydent-rp-o-szczycie-nato-i-polska-odniosly-sukces-71776690>
17. Dempsey, Jude, „Why Poland Matters“, Carnegie Europe, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=62389>
18. Dillon, Conor, „Poland invokes Article 4“, DW, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., <https://www.dw.com/en/should-we-reformulate-nato-policy-on-russia/a-17477374>
19. Domagala, Katarzyna, „Bronisław Komorowski: „Polityka ustępstw prowadzi donikąd“, žiūrėta 2023 m. gegužės 1 d., <https://www.dw.com/pl/bronislaw-komorowski-polityka-ustpstw-prowadzi-donikad/a-17890099>
20. Dudek, Adriana, „Poland and Russia at the Turn of XXI Century. Between a Liberal Illusion and Imperial Realism.” *Revista UNISCI*, 40, (2016): 77-99.
21. Elman, Colin, „Realism“ kn. *Security Studies: an Introduction*, sud. Paul D. Williams (Oxon: Routledge, 2008), 17-18
22. Euroactiv, „NATO flexes its muscle in response to Crimea crisis“, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/nato-flexes-its-muscle-in-response-to-crimea-crisis/>
23. European Council, Council of the European Union, „The Visegrad Group (V4)“, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/library/library-blog/posts/the-visegrad-group-v4/>
24. Furgacz, Przemysław, „Poland’s Military Security Policy In The Context Of The Russian-Ukrainian War: Change Or Continuity” *Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem*, 1(8), (2017): 221-236
25. Glaser, Charles L., „Realists as Optimists: Cooperation as Self-Help“ *International Security*, 3(19), (1994): 50-90,
26. Gotkowska, Justyna, „USA – Niemcy – wschodnia flanka NATO. Transformacja amerykańskiej obecności wojskowej w Europie“, Ośrodek Studiów Wschodnich, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2020-08-14/usa-niemcy-wschodnia-flanka-nato-transformacja-amerykanskiej>

27. Jacobs, Ben, „Donald Trump reiterates he will only help Nato countries that pay 'fair share'“, The Guardian, žiūrėta 2023 m. gegužės 4 d., <https://www.theguardian.com/us-news/2016/jul/27/donald-trump-nato-isolationist>
28. Kacprzyk, Artur, „The European Deterrence Initiative: Record and Perspectives“, PISM, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., https://pism.pl/publications/The_European_Deterrence_Initiative_Record_and_Perspective_s
29. Karnitschnig, Matthew, Kość, Wojciech, „Meet Europe’s coming military superpower: Poland“, Politico, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.politico.eu/article/europe-military-superpower-poland-army/>
30. Kiek, Kazimierz, „Regionalne aspekty polityki zagranicznej Polski.” Myśl Ekonomiczna i Polityczna, (2), (2019):220-242, 229
31. Kupiecki, Robert, „The Poland-United States Security Relations In The Light Of Asymmetry Theory” Przegląd Strategiczny, 9, (2016): 31-48
32. Lanoszka, Alexander, „Poland in a time of geopolitical flux“ *Contemporary Politics*, 4(26), (2020): 458-474,
33. Lemire, Jonathan, Deb Riechmann, „Trump: Poland to get some US troops withdrawn from Germany“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://apnews.com/article/europe-virus-outbreak-donald-trump-ap-top-news-germany-d6ebba9dfb5f500775a24a9d479e1d9>
34. Lietuvos Respublikos Prezidentas, „JOINT DECLARATION on “Allied Solidarity and Shared Responsibility” Bucharest, November 2015”, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://www.lrp.lt/data/public/uploads/2015/11/joint-declaration.pdf>
35. Lietuvos Respublikos Krašto Apsaugos Ministerija, „LITPOLUKRBRIG“, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://kam.lt/duk/litpolukrbrig/>
36. Longhurst, Kerry, „From security consumer to security provider - Poland and transatlantic security in the twenty-first century“ *Defence Studies*, 2(2), (2007): 50-62,
37. Mariusz Antonowciz, „Lenkijos santykiai su Rusija 2001-2013: normalizacijos bandymai“ (Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2020).
38. Ministry of Defence Republic of Latvia, „NATO eFP Battle Group“, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.mod.gov.lv/en/nato/nato-capabilities/nato-efp-battle-group>
39. Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland, „Minister Jacek Czaputowicz on Polish diplomacy priorities in 2019“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.gov.pl/web/diplomacy/minister-jacek-czaputowicz-on-polish-diplomacy-priorities-in-2019>
40. Ministry of National Defence, „Baltic Air Policing Mission“, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.gov.pl/web/national-defence/baltic-air-policing-mission>

41. Ministry of National Defence, „The largest military exercise in years has started - DEFENDER-Europe 20“ žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.gov.pl/web/national-defence/the-largest-military-exercise-in-years-has-started---defender-europe-20>
42. NATO, „ROMANIA'S MULTI-NATIONAL BRIGADE - BOLSTERING NATO'S TAILORED FORWARD PRESENCE“, žiūrėta 2023 m. balandžio 20 d., <https://shape.nato.int/news-archive/2018/romania-s-multinational-brigade-bolstering-nato-s-tailored-forward-presence->
43. Newsweek, „Długie kły polskich F-16: Kontrakt na pociski JASSM podpisana“, žiūrėta 2023 m. gegužės 1 d., <https://www.newsweek.pl/swiat/pociski-manewrujace-jassm-dla-f-16-cena-2014-i-jassm-er-newsweekpl/mdjjmrd>
44. Newsweek, „Kaczyński: Nie życzę sobie niemieckich żołnierzy NATO na polskiej ziemi“, žiūrėta 2023 m. gegužės 1 d., <https://www.newsweek.pl/polska/jaroslav-kaczynski-niemieckie-wojska-w-polsce-nato-newsweekpl/hnxwwjq>
45. North Atlantic Treaty Organization, „Allies enhance NATO air-policing duties in Baltic States, Poland, Romania“, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_109354.htm
46. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Safeguarding freedom, building prosperity through Poland-US Strategic Partnership“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.president.pl/news/safeguarding-freedom-building-prosperity-through-poland-us-strategic-partnership,36807>
47. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Chcemy szerszego udziału wojsk NATO w regionie“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/duda-chcemy-szerszego-udzialu-wojsk-nato-w-regionie,2867>
48. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Trzeba jedności UE w obliczu kryzysu ukraińskiego“, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/trzeba-jednosci-ue-w-obliczu-kryzysu-ukrainskiego,16555>
49. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Donald Trump: Nigdy nie byliśmy bliżsi Polski, niż w tej chwili PL/ENG“, žiūrėta 2023 m. gegužės 4 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/spotkanie-prezydentow-polski-i-usa-,647>
50. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Dotychczasowe ustalenia szczytu optymistyczne“, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/dotychczasowe-ustalenia-szczytu-optymistyczne,16580>
51. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Joint Declaration on Advancing Defense Cooperation“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.president.pl/news/joint-declaration-on-advancing-defense-cooperation,37053>
52. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Konferencja prasowa Prezydenta RP w Nowym Jorku“, žiūrėta 2023 m. gegužės 4 d.,

- <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/konferencja-prasowa-prezydenta-rp-w-nowym-jorku,3738>
53. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Konflikt na Ukrainie zbliżył pozycje państw V4 ws. bezpieczeństwa“, październik 2023 m. listopad 19 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/konflikt-na-ukrainie-zblizyl-pozycje-panstw-v4-ws-bezpieczenstwa,16612>
 54. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Mamy ogromny obszar wspólnych poglądów na sprawy ważne dla regionu“, październik 2023 m. listopad 19 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/mamy-ogromny-obszar-wspolnych-pogladow-na-sprawy-wazne-dla-regionu,16611>
 55. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „President on Barack Obama's letter“ październik 2023 m. listopad 5 d., <https://www.prezydent.pl/president-komorowski/news/president-on-barack-obamas-letter,38594>
 56. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „President: Poland can be a security hub for the regions“, październik 2023 m. listopad 20 d., <https://www.prezydent.pl/news/president-poland-can-be-a-security-hub-for-the-region,36939>
 57. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „President meets NATO secretary general“ październik 2023 m., listopad 2 d., <https://www.prezydent.pl/president-komorowski/news/president-meets-nato-secretary-general,39126>
 58. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „President Andrzej Duda: CE in favour of EU, NATO open-door policy“ październik 2023 m. listopad 5 d., <https://www.prezydent.pl/news/president-andrzej-duda-ce-in-favour-of-eu-nato-open-door-policy,36415>
 59. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Prezydenci Polski, Czech i Słowacji o Ukrainie i szczycie NATO“, październik 2023 m. listopad 19 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/prezydenci-polski-czech-i-slowacji-o-ukrainie-i-szycie-nato,16578>
 60. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Prezydent w Bukareszcie: Pokazaliśmy jedność i decyzyjność“, październik 2023 m. listopad 19 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/spotkanie-szefow-panstw-wschodniej-flanki-nato,2831>
 61. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Prezydent: Polska polityka zagraniczna jest i będzie aktywna“, październik 2023 m. listopad 3 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/prezydent-w-sejmie-wysluchal-informacji-szefa-msz,106>
 62. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Rumunia jest dla Polski strategicznym partnerem w regionie“, październik 2023 m. listopad 19 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/oficjalna-wizyta-prezydenta-andrzej-dudy-w-rumunii,2830>

63. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Uczestnicy spotkania w Pradze apelują do Rosji o wycofanie wojsk“, żiūrèta 2023 m. balandžio 17 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/uczestnicy-spotkania-w-pradze-apeluja-do-rosji-o-wycofanie-wojsk,16561>
64. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „We count on decisions from the B9 and NATO summits“, żiūrèta 2023 m. balandžio 20 d., <https://www.president.pl/news/we-count-on-decisions-from-the-b9-and-nato-summits,36735>
65. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Wypowiedź Prezydenta RP po spotkaniu z Prezydentem USA w Białym Domu [PL/EN]“ żiūrèta 2023 m. gegužès 5 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/wypowiedz-prezydenta-rp-po-spotkaniu-z-prezydentem-usa-w-bialym-domu-plen,4299>
66. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Wspólnie z Estonią solidaryzujemy się z Ukrainą“, żiūrèta 2023 m. balandžio 16 d., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wydarzenia/wspolnie-z-estonia-solidaryzujemy-sie-z-ukraina,15279>
67. Onet, „Kaczyński: potrzebne pogłębione partnerstwo z USA“, żiūrèta 2023 m., gegužès 2 d., <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/kaczynski-potrzebne-poglebione-partnerstwo-z-usa/wy9yb>
68. Ortmyer, Louis, “DECISIONS AND DILEMMAS: WRITING CASE STUDIES IN INTERNATIONAL AFFAIRS.” *International Studies Notes* 19(2), (1994): 28–33
69. Palczewska, Milena, „The security perception and security policy of Poland, 1989–2017” *Defense & Security Analysis*, 37(1), (2021): 80-95,
70. Palowski, Jakub, „F-22 over Warsaw. President: Poland to Accelerate the Defence Spending Boost“, *Defence24*, żiūrèta 2023 m., gegužès 4 d., <https://defence24.com/defence-policy/f-22-over-warsaw-president-poland-to-accelerate-the-defence-spending-boost>
71. PAP, „MSZ: informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2016 r. (komunikat)“, żiūrèta 2023 m. gegužès 3 d., <https://pap-mediatoroom.pl/polityka-i-spoleczenstwo/msz-informacja-ministra-spraw-zagranicznych-o-zadaniach-polskiej-polityki>
72. Paszewski, Tomasz, „Can Poland Defend Itself?” *Survival*, 2(58), (2016): 117-134,
73. Pawłowski, Konrad, „Bukareszteńska Dziewiątka: współpraca państw wschodniej flanki NATO”, *IES Policy Papers*, (4), (2020):1-47, 15
74. Pawłuszko, Tomasz, „The Rise Of Geopolitics In Poland And Eastern Europe: The Three Seas And The Bucharest Nine Initiatives“ *the Copernicus Journal of Political Studies* 2021, 1(2021): 5-26
75. Polska Zbrojna, „Pancerniacy jadą na Łotwę“, żiūrèta 2023 m. balandžio 20 d., <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/22757?t=Pancerniacy-jada-na-Lotwe>

76. Polskie Radio, „Polska kupi Tomahawki? Tomasz Siemoniak: pytaliśmy Amerykanów o te pociski“, žiūrėta 2023 m. gegužės 1 d., <https://jedynka.polskieradio.pl/arttykul/1397272,Polska-kupi-Tomahawki-Tomasz-Siemoniak-pytalismy-Amerykanow-o-te-pociski>
77. Racz, Andras, „The Visegrad Cooperation: Central Europe divided over Russia“, *L'Europe en Formation*, 4(374), (2014):61-76, 68-69
78. Romanian Ministry of Foreign Affairs, „Romania’s participation in the Missile Defense System“, žiūrėta 2023 m. balandžio 19 d., <https://www.mae.ro/en/node/2161>
79. RP, „Po rozmowach w Białym Domu: Polska i USA zacieśniają współpracę“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.rp.pl/kraj/art8898271-po-rozmowach-w-bialym-domu-polska-i-usa-zaciesniaja-wspolprace>
80. Schneider, Mark 1st Lt., „16th Sustainment Brigade doubles Atlantic Resolve sustainment capabilities“, U.S. Army, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., https://www.army.mil/article/185926/16th_sustainment_brigade_doubles_atlantic_resolve_sustainment_capabilities
81. Sejm Rzeczypospolitej Polski, „The Bucharest Nine discuss the security of the region in Warsaw“, žiūrėta 2023 m. balandžio 20 d., <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/v4Komunikat.xsp?documentId=04235C29F8BBF6DAC12581BE003B74B6&lang=EN>
82. Śliwiński, Krzysztof, „Polish National Security Dilemmas: The US Missile Defense Complex and its Role in Polish Foreign Policy“ *Democracy and Security*, 8(2), (2012): 191-212
83. Spero, Joshua B., „Great Power Security Dilemmas for Pivotal Middle Power Bridging“ *Contemporary Security Policy*, 30(1), (2009): 147-171,
84. Spero, Joshua B., *Middle Powers and Regional Influence Critical Foreign Policy Junctures for Poland, South Korea, and Bolivia* (London: Rowman&Littlefield International, 2019)
85. Spiegel, „Polens Außenminister für US-Atomwaffen in Europa“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.spiegel.de/politik/ausland/inf-abkommen-polnischer-aussenminister-fordert-us-atomraketen-in-europa-a-1251157.html>
86. Stewart, Phil, Ali Idress, „U.S. to withdraw about 12,000 troops from Germany but nearly half to stay in Europe“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.reuters.com/article/us-usa-trump-germany-military-idUSKCN24U20L>
87. Taliafero, Jeffrey W., „Security Seeking under Anarchy: Defensive Realism Revisited“, *International Security*, 25(3), (2000):28-161;
88. The Warsaw Institute Review, „Poland-U.S. Cooperation In The Years 2016-2020. Facts And Figures“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://warsawinstitute.review/news-en/poland-u-s-cooperation-in-the-years-2016-2020-facts-and-figures/>

89. The Washington Post, „After Russian moves in Ukraine, Eastern Europe shudders, NATO to increase presence“, žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d., https://www.washingtonpost.com/world/europe/after-russian-moves-in-ukraine-eastern-europe-shudders-nato-to-increase-presence/2014/04/18/7ab367c0-2e9d-47be-981a-a719ec00fe27_story.html
90. Trump White House Archive, „Remarks by President Trump and President Duda of the Republic of Poland in Joint Press Conference“, žiūrėta 2023 m., gegužės 4 d., <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-president-duda-republic-poland-joint-press-conference/>
91. Trzpił, Magdalena, „Polska jako lider nowych państw Unii Europejskiej“, *Bezpieczeństwo narodowe*, 7(8), (2008): 46-64
92. TVN, „Sikorski: Dwie brygady NATO w Polsce i byłbym szczęśliwy“, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://tvn24.pl/polska/sikorski-dwie-brygady-nato-w-polsce-i-bylbym-szczesliwy-ra413876-3355420>
93. TVN24, „Nigdy więcej Monachium i Jałty". Szef MSZ przedstawił cele polityki zagranicznej“, žiūrėta 2023 m., gegužės 4 d., <https://tvn24.pl/polska/expose-szefa-msz-witolda-waszczykowskiego-cele-polityki-zagranicznej-ra714129-2446016>
94. TVN24, „Macierewicz: Airbus nie spełnił polskich propozycji związanych z offsetem“, žiūrėta 2023 m., gegužės 2 d., <https://tvn24.pl/polska/macierewicz-airbus-nie-spelnil-polskich-propozycji-zwiazanych-z-offsetem-ra682265>
95. U.S. Embassy & Consulates in Russia, „Remarks by President Trump at the Three Seas Initiative Summit“, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://ru.usembassy.gov/remarks-president-trump-three-seas-initiative-summit/>
96. U.S. European Command, „OPERATION ATLANTIC RESOLVE (JUNE 2015)“, žiūrėta 2023 m., gegužės 2 d., https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/sede/dv/sede170615operationatlanticresolve /sede170615operationatlanticresolve_en.pdf
97. Walt, Stephen M., „Does Anyone Still Understand the ‘Security Dilemma?’“, *Foreign Policy*, žiūrėta 2023 m. balandžio 16 d., <https://foreignpolicy.com/2022/07/26/misperception-security-dilemma-ir-theory-russia-ukraine/>
98. Walt, Stephen M., „Realism and security“, *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*, (2010), <https://oxfordre.com/internationalstudies/display/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-286?print=pdf>
99. Walt, Stephen M., *The Origins of Alliance*, (New York: Cornell University Press, 1990), 28
100. Waltz, Kenneth N., „Realist Thought And Neorealist Theory.“ *Journal of International Affairs* 44(1), (1990): 21–37. <http://www.jstor.org/stable/24357222>.

101. Wilkins, T. S. (2018). „Defining middle powers through IR theory: Three images“ Rethinking middle powers in the Asian century , (2018):45-61
102. Wilson, Scott, „Biden in Europe to ‘reassure our allies’ over Russia’s moves in Ukraine“, The Washington Post, žiūrėta 2023 m. gegužės 1 d., https://www.washingtonpost.com/politics/biden-in-europe-to-reassure-our-allies-over-russias-moves-in-ukraine/2014/03/18/ff05b5be-ae84-11e3-9627-c65021d6d572_story.html
103. WP Wiadomości, „Konferencja Bronisława Komorowskiego i Baracka Obamy w Belwederze“, žiūrėta 2023 m. gegužės 1 d., <https://wiadomosci.wp.pl/konferencja-bronislawa-komorowskiego-i-baracka-obamy-w-belwederze-6031538632942209a>
104. Zaborowski, Marcin, „VII. Poland: Nato's Front Line State“, *Whitehall Papers*, 93(1), (2018): 88-97,
105. Zając, Justyna, Poland’s Security Policy. The West, Russia, and the Changing International Order (London: Macmillan, 2016)
106. Zięba, Ryszard, Poland’s Foreign and Security Policy Problems of Compatibility with the Changing International Order (Warsaw: Springer, 2020)

Summary

Both Security Consumer and Security Provider: A Case Study of Polish Foreign and Security Policy

This paper seeks to explain foreign and security policy conducted by the Polish Republic during the 2014-2020 period. Poland, at that time, was conducting a two-way policy. At first, Poland sought to gather more security from the US and NATO alliance. Still, at the same time, Poland strove to become a regional leader and security guarantees in Central and Eastern Europe. For example, Poland sought to host more US and NATO troops but at the same time has contributed its military resources to secure other states. Thus this work seeks to explain the paradox that Poland, as a middle power, was striving to become a security provider and was still a security consumer. Various authors in the past analysis explained Polish foreign policy fluctuations and engagements in the region, but it was noticed that there was a lack of studies on how Poland actually combines these two strategies. Building on such premise, the main hypothesis is formulated – Poland seeks to engage in Bucharest 9 region to attract more security guarantees from the US. This, in turn, dictates the main aim of the thesis – to analyze how Poland interprets and combines two different, and seemingly opposite, foreign and security policy vectors.

In the first part of this thesis, a theoretical model is deduced from the realism theory paradigm and D. Spero's other-help model. The main premise of the developed model is based on the assumption that middle powers can conduct self-help via foreign policy. Middle power can bridge the big power and its region in order to solve regional security issues. In the context of this thesis, this model is operationalized: Poland feels growing security dilemmas, thus conducting bridging policies towards B9 and the US.

In the second part of the thesis, after analyzing the empirical evidence, it is possible to deduce that Poland indeed conducted two-way foreign policy in order to gain more security guarantees from the US and to have its agenda promoted more effectively in the forums of NATO. The systematized empirical evidence showed that the operationalized theoretical model has explanatory power – Poland indeed showed interest in becoming a security provider and consumer.

As research showed, after the 2014 Russian occupation of the Crimean peninsula and the outbreak of war in the Donbas, Poland effectively identified a growing security dilemma. In turn, it showed great interest in promoting cooperation in the region. Poland underlined the need to have more cooperation in regards to pushing the joint agenda in NATO upwards and requesting to boost up the defenses of the NATO eastern flank. At the same time, Poland conducted extremely active diplomacy with the US. On multiple occasions, Poland tried to persuade the US to deploy more of its troops to Polish soil – thus strengthening American security obligations to Poland.

Studies showed that in pursuing such a two-way policy, Poland indeed had become a bridge between B9 and the US. On several occasions, Polish officials mentioned that Poland would like to become an extension of American power in the region and thus make the region more secure. Even when the US showed little enthusiasm for completing the Polish requests to bolster the defenses, Poland still pursued its policy. As a result, Poland succeeded in strengthening and uniting the B9 region and deepening its bilateral relations with the US. Thus is it possible to confirm the hypothesis?

Given the novelty of such research on Poland, especially in light of the provider vs. consumer dichotomy, further research questions arise for future studies. Based on this study, it may be of use to continue the research on this topic with broader time scope or using different theoretical paradigms.